

Γιατρού Δημ. Καμαρούλια Μονή Αγίων Αναργύρων Κλειδονιαβίστας (Βοιδοματι).

Το σπίτι και το σπίτι, εἰς τὴν μαρμαριωμένην ἀχίνα
καὶ τὴν ἀχίνα, εἰς τὴν μαρμαριωμένην ἀχίνα.

ΑΘΗΝΑ 1988

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΟΜΙΤΑΤΟ)
1906

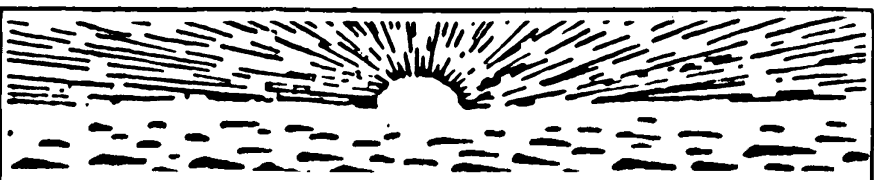
- ΠΑΝΑΓ ΔΑΓΚΛΗΣ
Υπαρχηγός Γενικού Έπιτελείου
Πρόεδρος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
Σ ΣΠΥΡΟΜΙΛΙΟΣ
Άρχηγός Χρυσόραυτε
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΛΑΣ
Άνθυπάρχος
ΧΑΡ ΔΙΑΜΠΕΡΣ
Άνθυποπλοίαρχος
ΧΡ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ
Λόγιος
ΜΙΑΤ ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Υφηγής Πανεπιστημίου
ΧΡ ΧΡΩΝΗΣ
Υπολοχαγός Οικονομικού
ΠΕΡ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
Διευθύνων
ΧΡ ΜΑΛΑΜΟΣ
Ταγματάρχης Μηχανικού
ΓΕΩΡΓ ΓΑΓΑΡΗΣ
Δημοσιογράφος
ΑΥΓ ΑΒΕΡΩΦ
Πολιτικός

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ)
1934

(ΕΙΣΔΟΧΗ)
ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
1976

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

- ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ
Ό άλλ. Ιωαννίνων Άρχιπλοίαρχος
Άθηνων και τής Ελλάδος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ ΠΑΣΗΣ
Στρατηγός
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
Άσπυρμαστός
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΑΙΑΦΑΣ
Κάθηγητής Πανεπιστημίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΣΙΝΟΣ
Άσπυρμαστός
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΒΑΡΙΤΟΣ
Διευθύνων Δημοσιογράφος

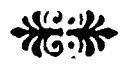
“ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ”
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΙΔΡΥΤΗΣ: ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Β Ρ Α Β Ε Υ Σ Η
Η «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» βραβεύθηκε από:
— Ακαδημία Αθηνών
— Ιστορ. & Εθνολ. Εταιρεία Ελλάδος
— Πανεπειρ. Συνομοσπονδία Ελλάδος
— Ροταριανό Όμιλο Αθηνών—Βορρά

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:
Αλέξ. Χ. Μαμμόπουλος
Τερψιθέας 64 — 153 41 Αγ. Παρασκευή
Τηλ. 6399.783

Ετήσια συνδρομή: Εσωτερ. δρχ. 1500
Εξωτερ. δολ. 30
Συνδρομές - εμβάσματα με ταχυδρ. επιταγή
στη διεύθυνση:
«Ηπειρωτική. Εταιρεία»
ΟΔΙ Μαυρομιχάλη — 106 79 Αθήνα.

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔ'	ΤΕΥΧ. 144	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1988	Γραφ.: Μαυρομιχάλη 7· 106.79 'Αθήνα Τηλ. 36.21.651 — 63.99.783
----------	--------------	------------------	---

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
—Χρυσάνθης Ζιτσαίας. Πατροκοσμάς (Ποίημα)	333
—Είκοστικά. 'Αγλαΐας Παπα - Πορτραίτο	334
—Γιάννη Πινδέα. *Ενταση του διωγμού της 'Εκκλησίας	335
—Πρώτοι άπογραφικοί Πίνακες του 'Ηπειρωτικού Πληθυσμού (1913)	338
—Τάκη Σακελλαρίου. 'Η Ζαγορίσια γεννήτρα και άφέντρα...	343
—'Αλεξ. Χ. Μαμμοπούλου. Τό σακκί με τὰ πούπουλα	347
—Πάνου Δημ. Τζιόβα. 'Απάντηση σέ δυό έρωτήματα κλπ. (Βιβλιοκριτικά)	349
—Ειρήνης Θ. Χαριάτη - Πραμαντιώτη. Τίσα Χρυσοχοΐδη	353
—Φιλίπ. Π. Γιωθάνη. Ξενοφ. Γάμβας	356
—Εύγεν. Χαρίτου. Διακεκριμένοι 'Ηπειρώτες	367
—'Αλεξ. Χ. Μαμμοπούλου. Στεφάνου Χρηστίδη. Βίοι παράλληλοι	369
—Μεσελέδες	374
—'Ανδρ. Καρζή. 'Ηπειρώτικα τραγούδια (Ποίημα)	375
—Τάκη Τσιάκου. 'Ηπειρώτικο (Ποίημα)	375
—'Ανθου Πωγωνίτη. Δημήτριος Κουλός. Μπάτσης (Ποίημα)	376
—Τάκη Σακελλαρίου. Μνήμη εύγνώμονη στή Μάνα του Στρατιώτη Καλλιόπη Λύκα	377
—'Ηπειρωτικά πένθη. 'Ηλέκτρα Δ. Σαλαμάγκα	379
—'Αλληλογραφία. 'Η 'Ηπειρωτική Εύποιία συνεχίζεται	380
—Της Συντάξεως. 'Εσωτερική Ζωή και Κίνηση	383

ΗΠΕΙΡΩΤΕΣ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΠΑΤΡΟΚΟΣΜΑΣ

Τώρα στερνά, συχνά σε μνημονεύουμε
και σου δοξάζουμε το κλέος.
Τον κάθε λόγο σου ανιχνεύουμε
με θαυμασμό, Αιτωλέ, και δέος.

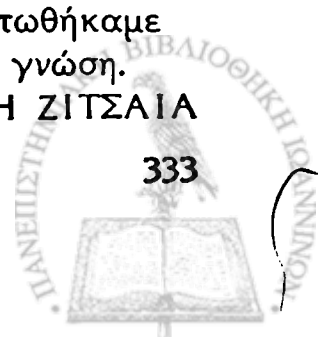
Ας ήταν λέω να μας λυπόσουνα
—της Ρωμιοσύνης Συ κολώνα—
κι Απόστολος να ξαναρχόσουνα
και στον δικό μας τον αιώνα.

Να ιδούμε από κοντά τις άγιες
μέρες σου
μ' όλη τη χάρη της ευχής σου.
Να ρθείς με το Σταυρό, με τις
φοβέρες σου
και με τον κεραυνό της διδαχής
σου.

Να πείς εκείνα που σε πάθιαζαν
απ' τ' άγραφο σου το Βαγγέλιο,
κι οι άνθρωποι τότε τα λογάριζαν
και τάβαζαν γερό θεμέλιο.

Πατροκοσμά! πολύ σε θυμηθήκαμε.
Σ' έχουμε αλήθεια ανάγκη τόση.
Τώρα που τόσες γνώσεις φορτωθήκαμε
και μας απόλειπεν η γνώση.

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

ΑΓΓΛΕΥΣ ΠΑΠΑ – ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Ἡ Ἠπειρος πρὶν ἑκατὸ χρόνια καὶ κάτι

ΕΝΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΩΓΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

**Ἐνῶ τὸ Πατριαρχεῖο παραμένει ἀνυποχώρητο
στὶς ἀξιώσεις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης
(Ἀρχεῖο Μάνθου Οἰκονόμου)**

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΠΙΝΔΕΑ

Ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας (γνωστὸς καὶ ὡς πατριαρχικὸ ζήτημα) αὐξαινε συνεχῶς τὴν ἀγωνία κλήρου καὶ λαοῦ, μετὰ τὴν πρώτη συγκλονιστικὴ θλίψη ποὺ προκλήθηκε ὅταν οἱ ἱεράρχες ἀνακοίνωσαν τὴ σχετικὴ συνοδικὴ ἐγκύκλιο .

Δυστυχῶς, στὸ ἀρχεῖο φωτοτυπιῶν ἠπειρωτικῶν θεμάτων ἀπὸ ἑλληνικὲς ἐφημερίδες τοῦ περασμένου αἰῶνα (ἔργο τοῦ μοναδικοῦ στὸ εἶδος συλλέκτη κ. Μάνθου Οἰκονόμου) θρήκαμε ἐλάχιστες φωτοτυπίες φύλλων μὲ εἰδήσεις καὶ σχόλια γιὰ τὸ ζήτημα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἔτσι, γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ βασισθοῦμε σὲ γιαννιώτικες ἀνταποκρίσεις πέντ' - ἕξη μόνο φύλλων τῆς ἀθηναϊκῆς «Παλιγγενεσίας» τῶν μηνῶν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου 1890.

Στὰ Γιάννινα, ἐνῶ φούντωνε ἡ συγκίνηση καὶ τὸ ἀγχος τῶν πιστῶν, αὐξαινε συνάμα καὶ ἡ ἀνησυχία τῆς τουρκικῆς Διοίκησης, μὴ τυχὸν γίνει ἐνοπλὴ ἐξέγερση τῶν ραγιαδῶν.

Χαρακτηριστικὰ τῆς κατάστασης στὶς δυὸ αὐτὲς πλευρὲς τοῦ θέματος εἶναι τὰ ἀκόλουθα δυὸ ἀποσπά-

σματα γιαννιώτικης ἀνταπόκρισης στὴν «Παλιγγενεσία» τῆς 13ης Νοεμβρίου 1890:

Ο ΤΡΟΜΟΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

«Περίτρομος ὁ διοικητὴς καὶ πάντες οἱ ὀθωμανοὶ εἶδον τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ λαοῦ καὶ πρὶν ἢ ἐρευνήσωσι πῶς ἔχουσι τὰ πράγματα καὶ ἐπὶ τινὶ σκοπῷ συνηθοροίσθησαν καὶ μεταβαίνουν εἰς τὸ διοικητήριον, ἐξέλαβε τοῦτο ὡς ἀληθῆ ἐξέγερσιν. Τούτου ἕνεκα διέταξε νὰ σαλπίσωσι γενικὴν τοῦ στρατοῦ ἐφ' ὄπλου συνάθροισιν, νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα καὶ νὰ ζεύξῃ στὸ πυροβολικὸν τοὺς ἵππους, ὅπερ καὶ ἀμέσως διέταξε νὰ καταλάβῃ τὰς πέριξ τῆς πόλεως θεωρουμένας ἐπικαίρους θέσεις, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἵνα κωλύσῃ πᾶσαν προσέλευσιν τῶν χωρικῶν· διότι ἐνόμιζον ὅτι θὰ εἰσβάλωσι οἱ χριστιανοὶ ὅλων τῶν τμημάτων εἰς τὴν πόλιν καὶ μετ' αὐτοὺς καὶ ὁ ἐκ τῶν ἀπέναντι μεθορίων ἑλληνικὸς στρατός. Ταῦτα δὲ πάντα ὑποπτεύθησαν, διότι πανταχοῦ τῆς Ἠπείρου ὁ κηρυχθεὶς διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐθεωρήθη ὡς τὸ ἀπαισιώτερον πρᾶγμα καὶ οἱ πάντες σφόδρα ἐξήφθησαν».

ΦΡΙΚΤΟΣ ΔΙΩΓΜΟΣ

«Οι ένταῦθα χριστιανοί άνευ έξαιρέσεως κοινωνικῆς τάξεως, βλέποντες τούς Ιερούς των ναούς κεκλεισμένους δύο Κυριακάς κατά σειράν και τήν ήμέραν τῆς έορτῆς τοῦ άγίου Δημητρίου, δν οί φερόνυμοι ναοί του έώρτασαν τών θυρών κεκλεισμένων, ώς και τας λοιπάς ήμέρας και μή έχοντες ποῦ νά συνέλθωσιν, Ινα άπό κοινού λατρεύσωσι τόν “Υψιστον κατά τήν Ιεράν ήμῶν θρησκείαν, ήγανάκτουν. “Η άγανάκτησις δ’ αὐτῶν ήμέρα τῆ ήμέρα έκορυφοῦτο’ διότι πλήν τούτου βλέπουν τά νήπια των γεννώμενα και μένοντα άβάπτιστα, τούς νεκρούς των θαπτομένους άνευ Ιερέως και τών δεήσεων τῆς Έκκλησίας ώς επί τῶν φρικτοτέρων διωγμῶν τῆς όρθοδόξου ήμῶν πίστεως».

Γιά νά καθησυχάσει τούς χριστιανούς, ή Τουρκική Διοίκηση έκτύπωσε χιλιάδες προκηρύξεις στά τουρκικά και στά έλληνικά. Οί όποιες τοιχοκολλήθηκαν στις πόλεις και τά χωριά, για νά θεβαιωθοῦν οί πάντες χριστιανοί ότι δέν θίγεται ή θρησκεία τους! Για τό... άληθέστερον δέ τοῦ κειμένου τους, οί προκηρύξεις αυτές είχαν... έπισημοποιηθεῖ με τή μεγάλη σφραγίδα τοῦ βλααετιού! Τῆς όποιας οί λέξεις ήταν χαραγμένες έπίσης τουρκικά και έλληνικά.

Και έλληνικά, λοιπόν, τό κείμενο τῆς προκηρύξεως, άν και οί τουρκικές έφημερίδες τῆς... “Ισταμποῦλ Ισχυρίζονταν ότι όλοι οί κά-

τοικοι τῆς “Ηπειρου ξέρουν τέλεια τήν τουρκική γλώσσα. Αυτό μάλιστα Ισχυρίσθηκαν και πριν λίγα χρόνια, όταν καταργήθηκε ή χρήση τῆς έλληνικῆς γλώσσας στα δικαστήρια τῆς “Ηπειρου. Σύντομα όμως άκυρώθηκε ή άπόφαση αὐτή, άφού διαπιστώθηκε ότι δέν ήξεραν άρκετά τουρκικά οί περισσότεροι τουρκογιαννιώτες δικαστές, πόσο μάλλον, όλοι οί γκιαούρηδες!

Μέ όλες τῆς προκηρύξεις, δέν έκόπασε ό αναθρασμός τοῦ σκλαβωμένου Γένους, ό όποιος έκδηλώνονταν έντονότερος στην “Ηπειρο, στη Θεσσαλονίκη, στις Σέρες, στη Σμύρνη και στην Κρήτη. Στά Γιάννινα Ιδιαίτερα, γίνονταν συχνές προσπάθειες για πορείες διαμαρτυρίας, τῆς όποιες ματαίωνε άμέσως ή άστυνομία.

Συχνές έπίσης ήταν και οί συλλήψεις και άνακρίσεις προκρίτων γιαννιωτῶν, πού κατηγοροῦνταν ότι ύποκινούσαν τούς ραγιάδες σε αντίσταση και άνταρσία. Είκοσι περίπου τέτοιοι «άντάρτες» γιαννιώτες, μαζί με μερικούς παργινούς και πρεβεζιάνους, μεταφέρθηκαν στην Κωνσταντινούπολη, για νά δικασθοῦν ώς ύπονομευτές τῆς όθωμανικῆς άτοκρατορίας! Κι’ αυτό άν και οί κατηγορούμενοι, συμμετέχοντας άοπλοι στις διαδηλώσεις, ζητωκραύγαζαν πάνοτε ύπέρ τοῦ «πανίσχυρου και λαοφιλοῦς» σουλτάνου, σαν ένδειξη νομιμοφροσύνης, αλλά και προκάλυμμα, για άποτροπή άστυνομικῆς επέμβασης.

Ταυτόχρονα, έκδηλώθηκε ζωηρότερο τό ένδιαφέρον τῶν ξένων διπλωματῶν στα Γιάννινα, για τά έλ-

ληνικά και χριστιανικά δίκαια: Οί εκεί πρόξενοι, πρώτος δὲ ὁ ὁμόδοξος τῆς Ρωσίας, κι' ὕστερα οἱ ἄλλοι, τῆς Γαλλίας, Αὐστρουγγαρίας, Ἰταλίας καὶ Ἀγγλίας, ἔδειξαν προθυμία νὰ βοηθήσουν τὴν ἑλληνικὴ πλευρά, μὲ διαθήματα στὸν Τοῦρκο Γεν. Διοικητή. (Τὸ ἐπέβαλε αὐτό, φυσικά, ἡ περίσταση: Τότε πού τὸ Βρετανικὸ Λιοντάρι, ἡ Πολικὴ Ἀρκούδα καὶ τὰ λοιπὰ εὐρωπαϊκὰ θηρία — πού λέγονται σήμερα Μεγάλες Δυνάμεις — λαχταροῦσαν νὰ δαγκάσουν, σὰν ὕαινες, κάποιο κομμάτι — κάποιο λιμάνι, ἓνα νησί, ἓνα μονοπώλιο, κάποια ἐπιρροή — στὸ σάπιο βαλκανικὸ σκέλος τοῦ ὀθωμανικοῦ γίγαντα, πού ἀγκομαχοῦσε).

Στὸ σημερινὸ μας κείμενο προσθέτουμε σὰν κατακλείδα τὸ ἀκό-

Γιάννης Πινδέας (Πέτρου)

λουθο ἀπόσπασμα, ἀπὸ δημοσίευμα τῆς «Παλιγγενεσίας» τῆς 28ης Νοεμβρίου, σχετικὸ μὲ τις μέχρι τότε διαδηλώσεις διαμαρτυρίας τῶν Ἡπειρωτῶν γιὰ τὸν διωγμὸ τῆς ἐκκλησίας.

«Αἱ ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας διαδηλώσεις δὲν περιορίσθησαν μόνον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἡπείρου, τοῖς Ἰωαννίνοις, καὶ ἐν τῇ Πρεβέζῃ. Τοιαῦται ἐγένοντο καὶ ἐν Παραμυθία καὶ ἐν Κονίτῃ καὶ ἐν Ζαγορίῳ. Ἡ ἐν Ζαγορίῳ διαδήλωσις προηγῆθη τῆς τῶν Ἰωαννίνων, διότι ἐγένετο τὴν 28 Ὀκτωβρίου. Αἱ 46 ἑλληνικώταται κῶμαι τοῦ τμήματος τούτου ἔπεμψαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν κώμην Τσεπέλοβον, ἔνθα ἐδρεύει ὁ μ ο υ δ ῖ ρ η ς τοῦ τμήματος τούτου, καὶ παρέδωκαν αὐτῷ ἐγγράφως τὰς αἰτήσεις τῶν ἐντολέων των διὰ τὴν καταπάτησιν τῶν προνομίων τῆς ἐκκλησίας των».

Μάνθος Οἰκονόμος

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ (1913)

(Συνέχεια του προηγούμενου και τέλος)

α/α ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ Ή ΧΩΡΙΟΥ Κάτοικοι
"Αρρενες Θήλεις Σύνολον

Η' ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΗΣ

1	Φιλιάτες	1.046	954	2.000
2	Άραβοσίθα	53	44	97
3	Άρβανίτσα	216	223	439
4	Άράχωβα	161	145	306
5	Άχούρια Άγίου Νικολάου . .	213	213	426
6	Άχούρια Άγίων Πάντων . . .	244	227	471
7	Άχούρια Βαβουρίου	123	122	245
8	Βέρβα	177	172	349
9	Βαβούριον	526	508	1.034
10	Βάρφανη	432	366	798
11	Βίλια	78	73	151
12	Βορτόπια	75	84	159
13	Βουρσέλα	243	209	482
14	Βρατύλα	39	35	74
15	Βρέστα	58	43	101
16	Βροχωνά	224	149	373
17	Βρύσις	54	37	91
18	Γκλιαμποτσάρη	88	55	143
19	Γηρομέριον	357	371	728
20	Γκούριζα	87	63	150
21	Γλουστα	324	285	609
22	Γολά	105	112	217
23	Γράβα	158	134	292
24	Γραικοχώριον	619	544	1.163
25	Δράμουσα	128	120	248
26	Δρομίτσα	80	72	152
27	Καλπάκιον	258	259	517
28	Κάργιαννη	54	49	103
29	Καστρίον	489	489	978
30	Κεραμίτσα	312	241	553

α/α ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ Ή ΧΩΡΙΟΥ	Κάτοικοι		Σύνολον
	*Αρρενες	Θήλεις	
31 Κλωστάνα	115	104	219
32 Κοκκινίστα	215	238	453
33 Κοκκινολιθάρι	112	120	232
34 Κοῦτσι	167	162	329
35 Κοῦτσι	172	154	326
36 Κορούτιανη	111	102	213
37 Κοσοβίτσα	115	98	213
38 Κώτσικα	358	410	768
39 Λέδιζα	43	40	83
40 Λειά	603	562	1.165
41 Λεφτοκαρυά	152	119	271
42 Λίμποβον	168	141	309
43 Λιόψι	438	387	825
44 Λίστα	307	281	588
45 Λύκον	183	194	377
46 Μαλούνιον	222	225	447
47 Μαντζάριον	72	61	133
48 Μαυρούδιον	80	81	161
49 Μουζιάκα	52	42	94
50 Μοῦρτον	559	411	970
51 Μπετελένι	39	36	75
52 Μπράνια	39	37	76
53 Νίστα	268	243	511
54 Νουνεσάτι	152	63	215
55 Ντόλιανη	169	129	298
56 Ξέχωρον Ζεϊνέλ	229	227	456
57 Ξέχωρον Μέμικον	108	97	205
58 Ξέχωρον Ντέμι	232	218	450
59 Παλαιοχώριον	111	113	224
60 Παλαμπά	70	60	130
61 Πέστανη	137	136	273
62 Πηγαδούλια	95	56	151
63 Πιτσάρι	142	119	261
64 Πλαταριά	91	75	166
65 Πλησίβιτσα	742	648	1.390
66 Πόβλα	203	211	414
67 Ραβενή	204	176	380

α/α ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ Ή ΧΩΡΙΟΥ	Κάτοικοι		Σύνολον
	Άρρενες	Θήλεις	
68 Ρετσάτιον	24	19	43
69 Ρίζανη	135	116	251
70 Σαγιάδα	463	431	894
71 Σαλίτσα	209	201	410
72 Σαράτι	127	112	239
73 Σευμαρίζα	78	60	138
74 Σίδερη	171	185	356
75 Σκέφερη	162	145	307
76 Σκλιάθι	84	68	152
77 Σκορπιόνα	126	98	224
78 Σούθλασι	525	487	1.012
79 Σκουπίτσα	105	127	232
80 Σμέρτος	141	129	270
81 Σμπόκια	12	19	31
82 Σολοπιά	118	102	220
83 Σπάταρη	276	223	499
84 Τσαμαντάς	730	698	1.428
85 Τσαρακλιμάνι	137	148	285
86 Τσεφλίκι Μάν	67	56	123
87 Τσεφλίκιον Ραγίου	32	28	60
88 Φανερωμένη	83	77	160
89 Φατήριον	167	180	346
90 Φοινίκιον	184	211	395
Σύνολον	18.482	16.893	35.375

Θ' ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΟΣ

1 Φιλιππιάς	460	231	691
2 Άγιος Γεώργιος	145	139	284
3 Άγία Παρασκευή	172	160	332
4 Άλήμπεη	126	115	241
5 Άνέζα	141	121	262
6 Άνώγι	370	351	721
7 Βίγλα	55	51	106
8 Βλαχέρενα	74	83	157
9 Βορδών	168	156	324
10 Βούλιανα Σκαμινιά	13	8	21

α/α	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ Ή ΧΩΡΙΟΥ	Κάτοικοι		Σύνολον
		Άρρενες	Θήλεις	
11	Βούλιστα Παναγια	224	243	467
12	Γαθριά	90	94	184
13	Γενίτσαρι	204	199	403
14	Γεωργουσοί	138	114	252
15	Γκουλιάδες	133	115	248
16	Γρεμμενίτσα	268	240	508
17	Γρίμποδο	49	48	97
18	Έλευθεροχώρι	210	225	435
19	Ζαθάκκα	40	31	71
20	Ίμάμ Τσαούσι	235	239	474
21	Καλογερισκό	108	95	203
22	Κανεσοί	197	194	391
23	Καντζάς	210	154	364
24	Καρακονησιά	133	100	233
25	Κεραμάτες	35	29	64
26	Κεράσοβον	79	78	157
27	Κερκιζάτες	122	83	205
28	Κλεισούρα	211	216	427
29	Κολομόδια	60	68	128
30	Κουμτζάδες	428	412	840
31	Κρασιά	425	408	833
32	Κυρνικολού	101	72	173
33	Κωστακοί	222	206	428
34	Λέλοβα	655	644	1.299
35	Μαρατιού	50	51	101
36	Μηλιανά	151	149	300
37	Μουλιανά	436	401	837
38	Μπαντούλα	45	40	85
39	Μπλίσκα	97	95	192
40	Μπουλμέτι Ζερβό	154	151	305
41	Μπρένιστα	319	304	623
42	Μύτικας	120	104	224
43	Νάσαρι	163	179	342
44	Νηοχώρι	483	433	916
45	Νικολίτσι	255	218	473
46	Νισίτσα	239	251	490

α/α ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ Ή ΧΩΡΙΟΥ	Κ α τ ο ι κ ο ι		Σύνολον
	Άρρενες	Θήλεις	
47 Ντάρα	51	50	101
48 Παναγία Μαράτι	61	54	115
49 Παντάνασσα	113	103	216
50 Παπαδάτες	461	448	909
51 Παχυκάλαμος	200	174	374
52 Πέτρα	91	73	164
53 Πιστιανά	107	129	236
54 Πλησοί	19	21	40
55 Ποδογόρα	419	414	833
56 Πρόγονο	16	18	34
57 Ράχη	161	137	298
58 Ραψίστα	498	477	975
59 Ρόκα	178	141	319
60 Σκούπα	154	189	343
61 Στρεβίνα	181	148	329
62 Στρογγυλή	48	33	81
63 Σφελένικον	70	52	122
64 Τζοβίστα	159	147	306
65 Τσαγκαρόπουλον	65	67	132
66 Τσαπραολή	203	163	366
67 Φανερωμένη	205	178	383
68 Φιλιππιάς	215	223	438
69 Χαλκιάδες	127	138	265
Σύνολον	12.615	11.675	24.290
Σύνολον Ν. Ιωαννίνων — Ήπειρου	121.408	124.210	245.618

Ἡ Ζαγορίσια, γεννήτρα καὶ ἀφέντρα τοῦ Ζαγορίσιου Πολιτισμοῦ

ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Στὴ Ζαγορίσια γυναίκα ἀποθέτω τὸ εὐλαβικό μου προσκύνημα. Στὴν ἱερὴ μνήμη της τονίζω τὸ τραγούδι τῆς αἰώνιας μου εὐγνωμοσύνης! Ἡ δημιουργικὴ της πνοὴ στὸ μακρὸ διάστημα τῆς ἱστορίας τοῦ Ζαγοριοῦ μας γέννησε καὶ τράνεψε τὸν ἰδιόρρυθμο καὶ ἰδιότυπο πολιτισμὸ του! Τὸν πολιτισμὸ, ποὺ φώτιζε καὶ μοσχοβολοῦσε γιὰ κατостаριῆς χρόνια τὴ ζαγορίσια τὴ ζωὴ!

Τοῦ Ζαγοριοῦ μας τὰ χῶματα τὰ φτωχὰ καὶ τὰ φαράγγια του τὰ ξεπλυμένα ἀπόδιωχναν τοὺς ἄντρες στὰ ξένα τὰ μακρινὰ γιὰ τὸ «καζάντιο», γιὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ θιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ τόπου μας, γιὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς εὐτυχίας, γιὰ τὴ νίκη στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς!

Κεῖ δὲ στὰ ξέφωτα τοῦ κάθε χωριοῦ, στὴν ἄκρη του, γίνονταν ὁ ζωντανὸς ξεχωρισμὸς. Ἐκεῖ ἀκούονταν πονεμένο τοῦ Ρόθα τὸ τραγούδι. Ἐκεῖ ἀνταμώνονταν οἱ χτύποι τῆς καρδιᾶς ὄσων ἔμεναν κι ὄσων ταξιδεύονταν κι ἐκεῖ ποτίζονταν ἡ γῆς μὲ τὰ καυτὰ τὰ δάκρυα ποὺ ξεπροβόδιζαν καὶ τὸ χαρούμενο τ' ἀναφιλητὸ σὰν καλωσόριζαν τοὺς δόλιους τοὺς ξενιτεμένους!

Κι ὕστερα τοῦ Ζαγοριοῦ τὸ πατρικὸ τὸ σπίτι τ' ὄρφανεμένο στὴ

Ζαγορίσια, πούμενε ριζωμένη μέσα του, ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά του καὶ πρόσμενε! Γύριζε μὲ παρακάλιο τὴ ματιά του κι ἀπόθετε τὴ σιγουριά τῆς ζήσης του, τὴν αἰωνιότητά του!

Κι ἡ ταξιδεμένη Ζαγορίσια ἡ ἔρημη, εἶτε μάνα, εἶτε γυναίκα, ἢ ἀδερφή ἔπνιγε τῆς καρδιᾶς της τὴ φουρτούνα, χαμήλωνε στὸ μισόφρυδο τὸ μαντήλι της, προσπαθοῦσε νὰ κρύψει τοῦ κορμιοῦ της τὴ λεβεντιά κι ὁμορφάδα καὶ γιγάντωνε τὴν ψυχὴ της γιὰ νὰ ζήσει μὲ ἀξιοπρέπεια καὶ ἀξιάδα δημιουργικὴ τὴ ζωὴ τῆς ξενιτεμένης οἰκογενειακῆς ἀφέντρας!

Κι ἦταν ἀπὸ τὰ μικράτα της γυμνασμένη σὲ τούτη τὴ ζωὴ! Ἀπὸ τὰ νηπιακὰ της καὶ παιδικὰ της χρόνια φωτίζονταν ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους μὲ πρότυπα ζωῆς καρτερίας, προσφορᾶς, νοικοκυρωσύνης, ζωοδότρας κοινωνικῆς ἀγάπης! Καὶ μὲ τοῦτο τὸ φωτισμὸ, πού 'ταν γι' αὐτὴν χυμὸς ζωῆς, ἔκανε τὰ δνεϊρικά φτερουγίσματά της! Γίνονταν ἡ μεγαλύτερη ἀδερφή, ποὺ ἀντικαθιστοῦσε μὲ τὴ ζεστασιά τῆς καρδιᾶς της τὴ μάνα της, σὰν τράνευε καὶ γύμναζε στ' ἀπαλοπετάγματα τοῦ θίου τους τὰ μικρότερα της τ' ἀδέρφια! Γίνονταν ἡ ἡλιαχτίδα τῆς χαρᾶς στοὺς γερασμένους

κι ανήμπορους παππούδες της, πού την είχαν γαλουχήσει με τὰ παραμύθια τους και τὴν ἀγάπη τους τὴν ἀφειδώλευτη, και τούτη τώρα με τὸ ζεστό της χέρι τοὺς ὀδηγοῦσε στὴς στερνῆς τὰ πονεμένα μονοπάτια! Γίνονταν τὸ δεξι χέρι τῆς μάνας της σ' ὄλα της τὰ νοικοκυριά μέσα κι ὄξω ἀπ' τὸ σπίτι! Στὸ σιγύρισμα τοῦ σπιτιοῦ τὸ μοσχομυρισμένο, στοῦ ψωμιοῦ τὸ ζύμωμα και τὸ μαγείρεμα τοῦ φαγητοῦ, στῆς πλύσης τὴ φροντίδα, στ' ἀργαλειοῦ τὸ δούλεμα, στὸ κέντημα τὸ πλουμιστό, στὸ πλέξιμο τὸ φροντισμένο, στὶς ἔξωδουλειές, ὅπου ἦταν μπορετό, στ' ἀμπέλι, στὸ χωράφι, στὸ περιθῶλι, στὸν κῆπο, στὰ ζωντανά, σ' ὄλα τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς τὰ καμώματα, σ' ὄλες τὶς ἐπιδιώξεις γιὰ τὸ ἀνέθασμα τῆς οἰκογενειακῆς ἐπιτυχίας ὄλο και σὲ πιὸ ψηλότερα μετερίζια προόδου και προκοπῆς!

Κι ὄταν ἔρχονταν ἡ εὐλογημένη ὠρα τοῦ γάμου της, ἀγκάλιαζε με τὴ ζεστασιά τῆς ἀνθρωπιᾶς της ὄλο τὸ συγγενελῶι τοῦ γαμπροῦ: πεθερικά, ἀνδραδέλφια, ἀνδραδελφές και με ἀπλοχεριά πρόσφερε ὄλη της τὴν ἀγάπη, πού γίνονταν θυσία και προσφορά και ζωογόνος δύναμη στὴν ἐνότητα ζωῆς! Στὴν ἐνότητα ζωῆς πού ἔναι ἡ εὐλογημένη οἰκογένεια, ὅπου ἀνατέλλει, ἀκουμπάει και αὐξάνει ἡ ἐλπιδοφόρα τρίτη γενεὰ τῶν νέων μας!

Ἔτσι πάνω στὴ Ζαγορίσια Γυναίκα στηρίζονταν ἡ ὄμορφιά κι ἡ ἀρετὴ τῆς ζαγορίσιας ζωῆς κι ἔπρεπε αὐτὴ ν' ἀποχτήσκει ὄλες ἐκεῖνες τὶς τελειότητες στὸ σῶμα, στὸ πνευ-

μα και στὴν καρδιά της, γιὰ νὰ πίνουν ὄλοι ἀπὸ τὴ δροσερὴ πηγὴ τῆς ἀξιάδας τοῦ ψυχικοῦ και πνευματικοῦ πλοῦτου της.

Γιὰ τοῦτο, ἀπὸ τὰ ἀπώτερα ἀκόμα χρόνια τοῦ παρελθόντος, στὸ Ζαγόρι σὲ κάθε του χωριὸ συναντοῦσε κανεὶς σὲ δυὸ μεγαλόπρεπα χτίρια τὶς ἐπιγραφές:

«Ἄρρεναγωγεῖον» — «Παρθεναγωγεῖον». Στὸ δεύτερο ὄλες οἱ κοπέλες, μάθαιναν γράμματα, ράψιμο, κέντημα..., γιὰ ν' ἀνταποκρίνονται στὶς ἀπαιτήσεις τῶν δημιουργικῶν στόχων τους στὸ μέλλον τῆς ζωῆς τους. Καμιὰ ἀπὸ τὶς στατιστικές, πού γίνονταν, τόσο στῆς σκλαβιάς τὰ ματωμένα χρόνια, ὄσο και μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση δὲ σημείωνε «ἀγράμματες γυναῖκες», πράγμα σπάνιο σ' ὄλλες περιοχές τοῦ ἔλλαδικοῦ μας χώρου.

Ἔτσι, μ' ὄλη τούτη τὴ φωτοβολία τοῦ νοῦ και τῆς καρδιάς τὸ πύρωμα, ἔλαμπε σ' ὄλες της τὶς κοινωνικὲς σχέσεις: Στὶς γιορτές, στὰ πανηγύρια, στὰ χαρούμενα τὰ ξεφαντώματα και στοῦ σπιτιοῦ τὰ γιορτάσια και καλοδεξίματα, στοὺς χάρους τοὺς μαύρους και πικροὺς με τῆς παρηγοριᾶς τὰ τραπέζια, στὶς δοσοληψίες τῆς καθημερινῆς ζωῆς με τὸ βοσκό, τὸν ἀγροφύλακα, τὸ μπακάλη, τὸν τεχνίτη, τὸ βοηθὸ στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, τὸ δάσκαλο και τὴ δασκάλα τῶν παιδιῶν της, τὸν παπὰ και τὸ γιατρὸ τοῦ χωριοῦ, τοὺς συγγενεῖς και φίλους τῆς φαμελιάς της!.. Στὴ γλυκιὰ της μορφή καθρεφτίζονταν τῆς ψυχῆς της ἡ καλωσύνη κι ἡ ἀξιο-

πρέπεια, ή ἀρετή κι ή εὐλικρίνεια, ή τιμιότητα κι ή ἀλήθεια! Ὁ λόγος της ὁ μεστός καί μετρημένος γεννοῦσε στοῦ συνάνθρωπό της τὸ σεβασμό, τὴν ἐκτίμηση, τὴν εὐγνωμοσύνη καί τὸ θαυμασμό στὴ σπιρτάδα τοῦ νοῦ της, στοῦ κορμιοῦ της τὴν ἀξιάδα καί στοῦ τραγούδι τῆς μητρότητας, τῆς συμβίωσης καί τῆς νοικοκυρωσύνης!

Καί τὸ θράδυ, σὰν φούντωνε ὁ καῦμός τῶν ξενιτεμένων μέσα της — τοῦ συντρόφου τῆς ζωῆς της, τῶν παιδιῶν της, τοῦ πατέρα της — μέ μελάνι τῆς καρδιᾶς της τὸ αἷμα, ἔγραφε, κάτω ἀπὸ τὸ φανοστάτη τῆς φωτογωνιᾶς ἢ τὴ γλυκιά τοῦ καντηλιοῦ τὴ λάμψη, τίς λαχτάρεις καί τὰ καρδιοχτύπια της, ὅπως αὐτὴ τὰ ἴωθε στὰ φυλλοκάρδια της.

Κι ἤξερε τί νὰ γράψει! Τὰ ἴωθε τῆς ξενιτιάς τὰ θάσανα, τῆς μοναξιάς τὰ ντέρτια! Κι ἔρχονταν παρήγορος κι ἐλπιδοφόρος ἄγγελος στοῦν ἀποσταμένο της ξενιτευτῆ! Τοῦ ἔκρυβε τὰ δικά της τὰ φαρμάκια καί τοὺς πόνους τοὺς πικροὺς τοῦ χωρισμοῦ!

Ἐγραφε γιὰ τὰ χωράφια πού καρποφοροῦσαν, τ' ἀμπέλια πού δι-ναν τὸ μοσχάτο τὸ κρασί, τὰ περιθόλια πού πλάταιναν τὴ φύτρα τους, τὰ ζωντανὰ πού αὔξαιναν, τὰ παιδιά πού μεγάλωναν καί πρόκο-θαν στοῦ σχολειό, τὰ γονικά πού εἶχαν γερατιά εὐλογημένα, τὸ σπίτι πού λαμπρύνονταν μέ καινούρια στολίδια καί νοικοκυριά, τίς θυγατέρες καί τίς ἀδελφές πού τοίμα-ζαν λίγο - λίγο τὰ προικιά τους!.. καί στοῦ τέλος ἓνα στιχοπλάκι:

«Ὡρα καλή σου, γράμμα μου,
καί στοῦ καλὸ γραφή,
πές στὴν ἀγάπη μου πές
μιὰ ψυχὴ τὴν καρτερεῖ!..»

Ἔλα τοῦτα τὰ παρήγορα κι ἐλ-πιδοφόρα μηνύματα στοῦν ξενιτεμέ-νὸ φτέρωναν τὴ δημιουργικὴ του προσπάθεια, συντόμευαν τὸν ποθη-τὸ τὸ γυρισμὸ κι ἔρχονταν μέ τὰ γοργόφερα τὰ χελιδόνια ἢ ἀπάν-τηση ἢ χιλιοπόθητη:

«Κάλλια, ἀγάπη μου γλυκιά,
τόχω νὰ σκάσω πρῶτα,
παρὰ νὰ μὴ σᾶς θυμηθῶ
στὰ ἔρημα τὰ ξένα!...».

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια κι οἱ καιροί, πού ἡ Ζαγορίσια γυναί-κα δημιουργοῦσε στοῦ σπιτικὸ κι ἀ-νηφόριζε τὴ ζωὴ ὅλο καί σὲ ψηλό-τερα διάσελα πνευματικῶ καί τε-χνικῶ πολιτισμοῦ πάνω στίς ζω-γόνες παραδόσεις τοῦ τόπου, τὰ ὄμορφα ἦθη καί ἔθιμα τὰ περήφανα καί ξακουστά!

Κι ὅταν ἔρχονταν ἡ ἄγια, ἡ ἱερή, ἢ λαχταριστὴ στιγμὴ τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων, τότε ἡ γυναίκα πού καρτεροῦσε σήκωνε τὸ χαμη-λωμένο της μαντήλι σφίγγοντάς το σὲ φακίολι, φοροῦσε τὰ καλά της καί μαζί μέ τὸν ἀγαπημένο, πού γύριζεν ἀπὸ τὸ μακροχρόνιο το μι-σεμό, γίνονταν ἓνα σύμπλεγμα ἀ-γάπης, χαρᾶς καί εὐτυχίας καί λη-σμονιᾶς ἀπὸ τίς πίκρες καί τὰ φαρ-μάκια τοῦ χωρισμοῦ.

Κι ὕστερα ἡ Ζαγορίσια γυναίκα τοῦ ἔδειχνε μέ περηφάνεια ὅλα τὰ

δημιουργήματά της στο σπίτι, στα κτήματα, στα παιδιά, στους γέρους, στους συγγενείς, στο σεβασμό και στην αξιοπρέπεια και στην τιμότητα με την οποία θάσταξε φωτεινό και αμόλυντο το όνομά του στα δύσκολα και σκληρά χρόνια του ζωντανού του χωρισμού τ' άπαρηγόρητου!

Κι ο ξενιτεμένος αποδίνοντας την εύγνωμοσύνη του στην άξια συντροφισσα της ζωής του, στην ποδιά της άδειαζε το κεμέρι του αποθέτοντας το καζάντιο του — μικρό ή μεγάλο — που αποκόμισε από τον άφθονο ιδρώτα του τρώγοντας το πικρό ψωμί της ξενιτιάς και στραγγίζοντας της νιότης του τους χυμούς στα ξένα χώματα!

Κι εκείνη, σαν προκομμένη γεννήτρα και αφέντρα της ζωής, τοποθετούσε τον καρπό του μόχθου και της λαχτάρας του αγαπημένου της πάλι για το δημιουργικό ανέθασμα του νοικοκυριού, για φανερώματα αγάπης σε συγγενείς και φίλους και έργα εὐποιίας στις ἐκκλησιές, στο χωριό, στα κοινοτικά έργα!

Στέκομαι με ιερότητα και θαυμασμό καίοντας το φτωχό λιθάνι

της καρδιάς μου στη Ζαγορίσια Γυναίκα! Μόνη της αυτή άναψε μέσα στην ψυχή της από τα χρόνια τα παλιά τη φλόγα εκείνη που φώτιζε και φωτίζει γύρω της και ανεβάζει τη ζωή την ανθρώπινη στην όμορφιά, στην τελειότητα και στην ανθρωπιά τόσο ψηλά ως του Θεού τη δημιουργία!

Δέ βρέθηκεν ακόμη ο Καλλιτέχνης πού, κλείνοντας στην καρδιά του άστροπελέκι, νά μπορέσει ν' ανεβάσει σε μιὰ ζαγορίσια κορφή το Μαρμαρένιο Τραγούδι της Ζαγορίσιας! Έμεις οι Ζαγορίσιοι δέν της σμιλέψαμε ακόμα το άγαλμα για ν' άτενίζομε εκεί όλοι, όλες του κόσμου οι γυναίκες με τα φεμινιστικά τους κινήματα, παίρνοντας τη λάμψη της, τη δημιουργική της παρόρμηση και προσταγή για το ανέθασμά μας σε σφαίρες άνώτερες ανθρώπινης τελειότητας! Έχομε όμως στην ψυχή μας όλοζώντανη τη θεία της μορφή σαν ιερό προσκυνητάρι και διατηρούμε άκοίμητο και άσθηστο το καντήλι της αγάπης μας, της εύγνωμοσύνης μας, του θαυμασμού μας στην ΑΙΩΝΙΑ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.

ΤΟ ΣΑΚΚΙ ΜΕ ΤΑ ΠΟΥΠΟΥΛΑ

ΤΟΥ ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ἄπο τίς στῆλες αὐτοῦ τοῦ Περι-
δικοῦ πάντα θγῆκε ὁ καλὸς ὁ λό-
γος σάν ἐκχύλισμα τῆς ἀγάπης καί
τοῦ θαυμασμοῦ μας πρὸς τὸν τόπο
μας καί τὸ ἐκλεκτὸ ἔμψυχο ὑλικό
του.

Σπάνια ἢ σκληρὴ ἀντιδικία καί
πολὺ περισσότερο ἢ πολεμική. Πο-
λεμική ἀπηνή ἔκαμε τὸ περιοδικό
κατὰ τοῦ μύθου «Πίνδος — Δαθά-
κης» πού θέλησε νὰ ἐκμηδενίσει τὸ
Καλπάκι.

Ὁ κ. Βασίλειος Κραψίτης, ἐπα-
νέρχεται στὴν ἐπίκριση τοῦ βιβλίου
τοῦ ἀειμνήστου Ἀθανασίου Τσεκού-
ρα: «Ἄπο τοῦ 98ου Ὑψώ-
ματος. Ἀναμνήσεις ἐ-
νὸς Ἡπειρώτου Ἀγωνι-
στοῦ». Ἀθήνα 1979. Ἀριθ.
50 Βιβλιοθήκης τῆς Ἡ-
πειρωτικῆς Ἐταιρείας.

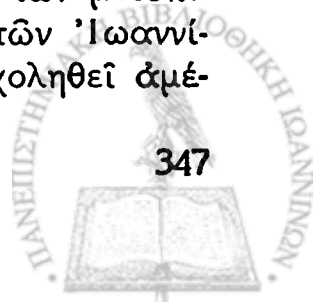
Ὅταν ἐξεδόθη τὸ βιβλίο ἐκεῖνο,
τυπωμένο μὲ ἔξοδα τῆς οἰκογενείας
Τσεκούρα καί χαρισμένο στὴν Ἡπει-
ρωτικὴ Ἐταιρεία, ὁ κ. Βασίλειος
Κραψίτης τὸ ἐπέκρινε ἀπὸ τίς στῆ-
λες τοῦ «Παρατηρητῆ» (1980) τῶν
Ἰωαννίνων, σάν μυθιστορη-
ματικὸ καί οὔτε πολὺ - οὔτε
λίγο ἐζήτησε, ὑπεράνω τῆς κεφα-
λῆς τοῦ Προέδρου τῆς, ἀπὸ τὴν Ἐ-
ταιρεία νὰ τό... ἀποσύρει ἀπὸ τὴν
κυκλοφορία. Τί τόλμη! INDEX!

Λογοκρισία; Δικτατορικὴ παρόρ-
μηση;

Εἶχε ὡστόσο τὴν εὐχέρεια νὰ κά-
μει τὸν ἀντίλογό του ἀπὸ τὸ Περι-
δικό τῆς Ἐταιρείας, τὸ ὁποῖο τα-
κτικὰ τοῦ ἀποστέλλεται ἀπὸ τὴν
ἀρχὴ τῆς ἐκδόσεώς του (1974). Ἡ
πράξη του αὐτὴ πρέπει νὰ θεωρεῖ-
ται τουλάχιστον σάν μὴ φιλικὴ πρὸς
τὴν Ἐταιρεία.

Δὲν εἶχα καμμιά ὄρεξη νὰ ἐπα-
νέλθω σ' αὐτὴ τὴν ὀχληρὴ ἱστορία
ἂν ὁ κ. Βασίλειος Κραψίτης δὲν ἐ-
πανερχόταν στὸ τελευταῖο του βι-
βλίο «Ἱστορία τῆς πόλης τῶν Ἰωαν-
νίνων», γιὰ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ βι-
βλίο τοῦ Ἀθανασίου Τσεκούρα καί
νὰ ἐπαναλάβει κρίσεις του ὅτι τοῦ
ἀφῆκε ἡ ἀνάγνωση τὴν πίστη ἀνα-
γνώσεως μυθιστορημα-
τος, ὅτι πρόκειται περὶ ἀ-
φελῶν κειμένων κλπ., μὲ
αἰχμὲς μειώσεως καί τοῦ Προέδρου
τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας καί
τοῦ λαογραφικοῦ τοῦ ἔργου. Μὲ τὰ
γραφόμενά του ὁ κ. Κρ. ἀμφισθη-
τεῖ τέλεια τὴ συμμετοχὴ τοῦ Ἀθαν.
Τσεκούρα στὸ Ἡπειρωτικὸ Κομιτά-
το, τὴν Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία.

Μὲ τὸ θέμα τῆς συμμετοχῆς τοῦ
Τσεκούρα στὸν ἀγῶνα τῶν μετόπι-
σθεν τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννί-
νων (1912-13) θὰ ἀσχοληθεῖ ἀμέ-

σως μετά από μένα ο Πάνος Τζιόβας, γνώστης τῶν Ἀρχαίων τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Ἐγὼ θὰ προσπαθῆσω νὰ ἐξηγήσω τὴ σ τ ἄ σ η τοῦ κ. Κραψίτη ἀπὸ τὸ χάρωμα τῆς ἀλήθειας, πὺ ο' ὄλη μου τῆ ζωῆ στάθηκα χωρὶς νὰ μειώσω τὸ σημαντικό ποιητικὸ τοῦ ἔργο.

Ὁ κ. Βασ. Κραψίτης εἶναι πρόεδρος τοῦ Σωματείου «Ὁί Φίλοι τοῦ Σουλίου» ἡ δράση τοῦ ὁποῖου ὠφέλησε καὶ ὠφελεῖ τὴν περιοχὴ Παραμυθιάς καὶ Σουλίου. Ἡ προσωνομία ἀποτελεῖ μεταφορὰν ἀνεξέλεγκτα στὰ «καθ' ἡμᾶς» ἀνάλογων σωματείων «Φίλοι τῆς Ἑλλην. Χωροφυλακῆς», «Φίλοι τοῦ Χωριοῦ», «Φίλοι τῶν Προσκόπων» κλπ.

Ὁ ἐνδημικὸς μιμητισμὸς στὸν τόπο μας συνεχίζεται ἀκριτα καὶ ὑπερβαίνει ἐνίοτε τὴ σφαῖρα τοῦ γελίου.

Ὁ εὐπατρίδης ἐκεῖνος Γιαννιώτης Γερουσιαστῆς Γεώργ. Βηλαράς συνέστησε μὲ φίλους τοῦ Γιαννιώτη καὶ ἄλλους Ἑπειρώτες τὸ Σωματεῖο «Ὁί Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων», πὺ ὠφέλησε σημαντικὰ τὰ Γιαννίνα. Ἀναφέρω τρία σημεῖα μόνον ἀπὸ τὸ ἀξιόλογο ἔργο του. Τὴν ἀξιοποίηση τοῦ Σπηλαίου τῶν Ἰωαννίνων μὲ τὸ ζεῦγος Πετροχείλου, τὸ Μουσεῖο Προεπαναστατικῆς Ἐποχῆς στὸ Νησί (Μονὴ Ἀγ. Παντελεήμονος) καὶ τὴν Πινακοθήκη Νεοελλήνων Καλλιτεχνῶν μὲ τὴ γενναία συμβολὴ τοῦ Κώστα Μαλάμου.

Ὅταν μοῦ πρότεινε ὁ τότε Πρόεδρος τοῦ Σωματείου Πρεσβευτῆς Ἀλέξ. Πάλλης, υἱὸς τοῦ Ποιητῆ καὶ μεταφραστῆ τῆς Ἰλιάδας Ἀλεξάνδρου Πάλλη τῆ Γραμματεία, τὴν ὁ-

ποία κράτησα καὶ μὲ τὴν προεδρία τοῦ Εὐρωπαίου - Ἑπειρώτη Γιάννη Μπέττου, ἡ ἔνστασή μου ἦταν: πὺ νὰ εἶμαι Γεν. Γραμματέας ἐνός Σωματείου πὺ λέγεται «Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων» — ἕνας ἐκ τῶν Μελῶν ἐπρότεινε καὶ τὴν προσθήκη «καὶ πάσης Ἑπείρου» κατὰ τὸ «πάσης Ἑλλάδος» πὺ εἶναι ἡ «φήμη» τοῦ Μητροπολίτη Ἀθηνῶν — ὅταν ὄλα τὰ Μῆλη εἶναι Γιαννιώτες ἢ Ἑπειῶτες; Ἀπὸ τέκνα τῆς Ἑπείρου (καὶ τῶν Ἰωαννίνων) νὰ γίνουμε... Φίλοι; Ν' ἀπορρίψουμε τὸν πρῶτο βαθμὸ συγγενείας καὶ νὰ γίνουμε Φίλοι; Ἀλλὰ τὸ πράγμα εἶχε δυσκολία γιατί ἦταν θέμα τροποποιήσεως Καταστατικοῦ μὲ ἀπόφαση Πρωτοδικείου μετὰ γενικὴ Συνέλευση κλπ.

Αὐτὸ τὸ περιστάτικὸ ὑποθέτω νὰ εἶναι πρότυπο καὶ γιὰ τοὺς «Φίλους τοῦ Σουλίου». Ἀλλὰ μετὰ τὴν παρέκβαση ἂς ἐπανέλθουμε στὸ θέμα μας. Ὁ Τσεκούρας στὶς «Ἀναμνήσεις του», ἀνάγει τὰ γενεαλογικὰ του στὸ Σούλι.

Καὶ σκέφτηκε, ὑποθέτω, ὁ κ. Κραψίτης. Ἀφοῦ εἶναι Σουλιώτης ὁ Τσεκούρας γιατί νὰ χαρίσει τὸ βιβλίον στὴν «Ἑπειρωτικὴ Ἐταιρεία» καὶ ὄχι στοὺς «Φίλους τοῦ Σουλίου» πὺ εἶναι οἱ φυσικοὶ ἀποδέκτες;

«Χέστηκε ἡ Φατμέ στὸ Γενὴ Τσαρσί» λέγαν οἱ παλαιοὶ Ἑπειῶτες μετανάστες τῆς Πόλης. Ἐκεῖ εἶναι τὸ ζήτημα; Δὲν ὠφελεῖται ἡ Ἑπείρος μὲ τὴ δωρεὰ τοῦ Τσεκούρα; Ὁ φορέας τῆς μεταβιβάσεως ἔχει τὴν ἀξία ἢ τὸ Δῶρημα καὶ ὁ Δωρητῆς;

Σὲ ἀνύσπυτο χρόνο ὁ κ. Βασ. Κρα-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελίδα 382)

Ἀπάντηση σὲ δύο ἐρωτήματα: Γερβάσιος – Τσεκούρας – Ρουμάνικη προπαγάνδα ἀπ' τὸ βιβλίο τοῦ Βασίλη Κραψίτη: Ἱστορία τῶν Ἰωαννίνων, Ἀθήνα 1988, σ. 161-165

ΠΑΝΟΥ ΔΗΜ. ΤΖΙΟΒΑ

Μεγάλο σάλο προξένησε στους πνευματικούς κύκλους τῶν Ἰωαννίνων ἡ ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀθανασίου Τσεκούρα «ΑΠΟ ΤΟΥ 98ου ΥΨΩΜΑΤΟΣ» καὶ ὁ σάλος αὐτὸς δὲν λείπει νὰ πάψει παρὰ τὰ ἀτράνταχτα στοιχεία πού ἔχουν δημοσιευθεῖ ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενο. Τελευταῖα ὁ κ. Κραψίτης ἀβασάνιστα κριτικάρει πάλι το ὡς ἄνω βιβλίο καὶ χωρὶς νὰ ἔχει ὑπόψη του τὰ νέα δεδομένα θεωρεῖ τὸ ὡς ἄνω βιβλίο μυθιστόρημα παραθέτοντας γιὰ τὸν ἰσχυρισμό του αὐτὸ τὰ ἐξῆς δύο βασικά ἐρωτήματα:

1) Γιατί δὲν παρουσιάζεται σ' ὅλα τὰ «Ἀρχεῖα» πού ἐπισημάνσαμε, ἔστω καὶ ἀπλή συμμετοχή τοῦ Ἀθ. Τσεκούρα στὸ κατασκοπευτικὸ δίκτυο τοῦ 1912–1913;

2) Πῶς οἱ ἐφημερίδες τῶν Ἰωαννίνων, δὲν παρουσίασαν τίποτε ἀπὸ ὅσα πολὺ ἀργότερα ὑπεστήριξε ὁ Ἀθ. Τσεκούρας;

Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν προσφορά τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Γερβασίου γιατί ὀλόκληρη μελέτη μὲ νέα στοιχεία ἔχει δημοσιευθεῖ στὸ ἔγκυρο περιοδικὸ τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» (βλ. Πάνου Τζιόβα ὁ Ἰωαννίνων Γερβάσιος Ὁρολογᾶς, περ. Η. Ε., ἔτος 1983), ἀλλὰ θὰ ἐπιμείνω στὰ δύο ἐρωτή-

ματα πού παραθέτει ὁ συγγραφέας.

Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ἐξεταστῆ ἂν ὁ Τσεκούρας ἦταν μέλος τοῦ Κομιτάτου καὶ τί πόστο εἶχε. Πραγματικὰ ὁ Τσεκούρας φέρεται καταχωρισμένος καὶ μὲ αὐξοντα ἀριθμὸ 2 στὸν 7 κύκλο τῆς πόλης τῶν Ἰωαννίνων μὲ τὰ στοιχεία «Ἀθανάσιος Τσεκούρας Ὁρολογοποιός» (βλ. Ἀλεξάνδρου Λιβαδέως, Οἱ πρόδρομοι τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Ἡπείρου, Ἀθήναι 1964, σ. 110). Ποιὸς ὅμως ἦταν ὁ ρόλος του στὸ Κομιτάτο;

Τὸ ἐρώτημα μᾶς τὸ λύνει ὁ ἴδιος ὁ Ἀθ. Τσεκούρας πού στὴ σελίδα 137 τοῦ βιβλίου του ἀναφέρει ὅτι μεσολάβησε στὸν τότε Δεσπότη Γερβάσιο νὰ ὀργανώσει γεῦμα γιὰ τοὺς χριστιανοὺς τουρκοφαντάρους, μὲ κύριο σκοπὸ τὴν ἐπιλογή καὶ τὴ γνωριμία τῶν κατάλληλων προσώπων γιὰ τὴ συλλογὴ πληροφοριῶν, τὸ Πάσχα τοῦ 1911. Αὐτὸ τὸ πασχάλιατικο γλέντι τὸ σχολιάζει ἡ τότε ἑβδομαδιαία ἐφημερίδα «Ἡπειρος» ἡ ὁποία τὸ χαρακτηρίζει «ἐπιτυχέστατο» (βλ. ἐφημερίδα «Ἡπειρος» φύλλο 94) 17.4.1911). Ἀλλὰ ὡστόσο ὑπάρχουν καὶ ἄλλες μαρτυρίες δημοσιευμένες στὶς τοπικὲς ἐφημερίδες τῶν Ἰωαννίνων, πού ὁ κ. Κρα-

ψίτης τις πέρασε απαρατήρητες.

Πρώτος ο γραμματέας του οπλαρχηγού Πουτέτση, ο Περιστερης, σε συνέντευξή του στην τοπική έφημερίδα «Πρωϊνός Λόγος», ρητά αναφέρει ότι αρχηγός της κατασκοπείας ήταν ο Κεφαλλονίτης Σπύρ. Λαμπάτος με βοηθούς τους Άθανάσιο Τσεκούρα και Βασιλείο Βακάλη. (Βλ. έφημ. Πρωϊνός Λόγος, φ. 1590)3.2.1963).

Τό ότι ο Φαρμάκης ήταν ο γραμματικός του σώματος του Πουτέτση τό αναφέρει επίσης ο Λιθαδέας γράφοντας τά έξή: «Έκ τών άνδρων του σώματος ένθουμούμεθα τά όνόματα τών άκολουθών. 1) Βασ. Κολοβός ύπαρχηγός, 2) Ίωάν. Βόντζιος Ψυχογιός, 3) Π. Περιστερης γραμματεύς». (Βλ. Άλ. Λιθαδέως, ό Πουτέτσης, περιοδικό Ήπειρωτική Έστία, τ. 2 (1953), σ. 115). Τό ότι ο Λαμπάτος ήταν ό αρχηγός της Κατασκοπείας τό γράφει ό ίδιος ό Λιθαδέας, πού ήταν γραμματέας της τότε Αης Δ) νσης και κατά συνέπεια αυτόπτης μάρτυρας τών γεγονότων. (Βλ. Άλεξ. Λιθαδέως, πρό πενήντα χρόνων, περιοδικό Ήπειρωτική Έστία, τ. 8 (1959), σ. 648).

Και έρχόμαστε στο Νικολάκη Έφέντη και τό πλησίασμά του από τόν Άθ. Τσεκούρα. Πάνω σ' αυτή τή λεπτομέρεια ύπάρχουν τόσο ή όμολογία του άλλου βοηθού του Λαμπάτου του Βακάλη, όσο και αυτή του τότε αξιωματικού του Πυροβολικού Μιχ. Σοφιανού πού μετείχε τών έπιχειρήσεων του Μπιζανίου, όσο και του Άλεξάνδρου Λιθαδέα. Έτσι ό Βασίλης Βακάλης όμολο-

γεί: «Πάρθηκε όμως ή απόφαση νά πλησιασθεί ό χριστιανός αξιωματικός του τουρκικού μηχανικού Νικολάκης Έφέντης και άνέλαβεν ό συνεργάτης του Λαμπάτου Άθ. Τσεκούρας νά τόν πλησιάσει, νά τόν όδηγήσει στον Μητροπολίτη Γερβάσιο, ό όποιος ήτο τουρκομαθής και νά τόν πείσει νά δώσει ένα σχεδιά-

Πάνος Τζιόβας

γραμμα τών θέσεων του Μπιζανίου και πρό πάντων του πυροβολείου «ΣΚΥΛΑ». (Βλ. έφημ. Πρωϊνός Λόγος, φύλλο 1607)13.2.1963). Ό αξιωματικός Μιχάλης Σοφιανός δέν διστάζει νά όμολογήσει για τήν προσφορά του Τσεκούρα και νά έπιθεβαιώσει τό βιβλίο του, γράφοντας κατά λέξη τά έξής: «Γνωρισθήκαμε τήν 24η Φεβρουαρίου 1913 στην πλατεία τών Ίωαννίνων, πού ήτο γεμάτη από κόκκινα φέσια τών άπελευθερωθέντων κατοίκων της. Μιλήσαμε για τήν προσφορά του Νικολάκη Έφέντη και τήν δική σας, άνευ τής όποιας ή έγκαιρος πτώσις του Μπιζανίου θά ήτο προβληματική». (Βλ. Άποστόλου Π. Παπαθεοδώρου, Μνήμη τών πρωτεργα-

των για την άλωση των Ἰωαννίνων, Ἰωάννινα 1983, σ. 218).

Ὁ Ἀλέξανδρος Λιβαδέας, σὲ σχετική του ἐργασία, ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάκη Ἐφέντη καὶ παραλείπει τὴν πηγὴ του ποὺ ἦταν ὁ Τσεκούρας. (Βλ. Ἀλεξ. Λιβαδέας, Ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία καὶ ἡ συμβολὴ τῶν Ἡπειρωτῶν στοὺς ἀγῶνας 1912—1913) περιοδ. Ἡπειρωτικὴ Ἐστία, ἔτος (1952), σ. 23. Καὶ ὅμως ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας δώδεκα χρόνια ἀργότερα καὶ σὲ ἄλλῃ ἐργασία του γράφει: «Τὸ ἐπίθετον τοῦ καλοῦ τούτου πατριώτου δὲν διεσώθη, μόνον τὸ ὄνομά του τὸ ὁποῖον ἦτο Νικολάκη Ἐφέντη κατὰ πληροφορίας τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ 7ου κύκλου Ἀθανασίου Τσεκούρα. (Βλ. Ἀλεξ. Λιβαδέας, Οἱ πρόδρομοι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡπείρου, Ἀθήναι 1964, σ. 147.

Γιὰ τὴν σύσκεψη τῆς Μητρόπολης μεταξὺ Χαντέλη — Τσεκούρα — Γερβασίου, γράφει μὲ κάθε λεπτομέρεια ὁ Τσεκούρας τὰ σχετικά καὶ τὰ ἐπαληθεύει τὸ περιοδικὸ Ἐπίκαιρα. (Βλ. ΕΠΙΚΑΙΡΑ, τεῦχος 219, ἔτος 1972, σ. 65, ὅπου δημοσιεύεται καὶ ἡ φωτογραφία τοῦ Νικολάκη Ἐφέντη.). Ἀκόμη ὁ Τσεκούρας ἀναφέρει στὸ βιβλίον του ὅτι συνεννοήθηκε μὲ τὸν τότε ἐπίτροπο τῆς ἐκκλησίας τῆς Μητρόπολης, Φιλ. Περάτη, νὰ ἀφήσει ἀνοιχτὲς τὶς πόρτες, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ περάσει ἀθόρυβα μαζί μὲ τὸ Νικολάκη Ἐφέντη καὶ νὰ ρθοῦν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ Γερβάσιο. (Βλ. Ἀθ. Τσεκούρα, ὁ.π. σ. 209). Ἐδῶ ὁ Τσεκούρας μιλάει γιὰ τὸν Περάτη ποὺ τότε εἶχε τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ

Μητροπολιτικοῦ καὶ αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἐξεταστῆ ἂν πραγματικὰ ἦταν. Δυστυχῶς γιὰ τὸν κ. Κραψίτη ὁ Τσεκούρας γράφει τὴν ἀλήθεια. Ὁ Περάτης ἦταν τότε πραγματικὰ ἐπίτροπος τῆς Μητρόπολης μὲ τὰ ψηφοδέλτιο τοῦ Στεφ. Σαλαμάγκα, ποὺ σάρωσε τὰ δύο παλιὰ κόμματα κατὰ τὶς τελευταῖες ἐκλογὲς τῆς Τουρκοκρατίας στὰ 1911. (Βλ. Δημητρίου Σαλαμάγκα «Ἡ Κόσσα καὶ ἡ Βλιώρα», Γιάννινα 1958, σελ. 29).

Τὸ ὅτι ἡ Μητρόπολις ἦταν κέντρο κατασκοπείας (ἄς γράφει ὅτι θέλει ὁ Νίκος Χαντέλης), τὸ ἐπιβεβαιώνει ἄλλος αὐτόπτης μάρτυρας ὁ Ἐπαμεινώνδας Σωτηριάδης μαθητὴς τότε τῆς Ζωσιμαίας καὶ μόνιμος κάτοικος τῆς Μητρόπολης καὶ ἀνηψιὸς τοῦ τότε Μητροπολίτη Γερβασίου, ποὺ στ' ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του παρμένα ἀπ' τὸ προσωπικὸ μου ἀρχεῖο, μὲ ὄλη τὴν δροσιὰ τῶν ἀγνῶν χειρῶν του γράφει τὴν παρακάτω θαμμένη ἀλήθεια: «Στὴ Μητρόπολις ὁ Δεσπότης καὶ οἱ λίγοι ἀπὸ τοὺς Δημογέροντες εἶχαν καὶ ἄλλες ὑπηρεσίες. Συναντήσεις μὲ παπὰδες χωριῶν, προμήθειες καὶ ἀποστολὲς τσαρουχιῶν καὶ ἄλλων ἐφοδίων στὴν ὑπαιθρο, κρυφὲς συναντήσεις μὲ τὸν Ἑλληνα Πρόξενον, ὅλα μαζί ἀποτελοῦσαν καθημερινὴ ἀπασχόληση ποὺ δὲν ἄργησα νὰ μάθω τὴν αἰτία καὶ τοὺς σκοπούς της». (Βλ. Πάνου Τζιόβα, ὁ Ἰωαννίνων Γερβάσιος, ὁ.π.σ., 33). Ὅσο γιὰ τὸν Νικολάκη Ἐφέντη ὑπάρχουν ἕνα σωρὸ δημοσιεύσεις τόσο στὶς ἐφημερίδες τῶν Ἰωαννίνων ὅσο καὶ τῆς Ἀθήνας τὶς ὁποῖες

δύο
νύχτες

ὁ κ. Κραψίτης δυστυχῶς δὲν πρόσεξε ἢ δὲν διάβασε.

Συγκεκριμένα στὰ 1963 ὁ «Ἑπειρωτικός Ἀγώνας» δημοσιεύει ἔργα σία τοῦ Νικ. Χρόνη μὲ τίτλο: «Τὸ Κομιτάτον», πού βασίζεται σὲ κατάσταση τοῦ καθηγητῆ Σαγκοῦνη, μεγάλου παράγοντα τοῦ κύκλου τῶν τέως ἔγκριτων πολιτῶν, ὅπου ὁ Νικολάκης Ἐφέντης φέρεται μὲ τὸ ἐπίθετο Κυριακόπουλος. (Βλ. Ἑπειρωτικός Ἀγών, φύλλο 9238) 14.2.1963). Ἀλλὰ ἡ ἐργασία τοῦ Χρόνη ἀπαντήθηκε ἀπὸ τὸν Τσεκούρα πρᾶγμα πού ὑποχρέωσε τὴν ἔφημερίδα νὰ συμφωνήσει μὲ τὸν δεύτερο καὶ νὰ γράψει: «Συνεπῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸν εἶναι ὅτι τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἐθνομάρτυρος τούτου παραμένει μέχρι σήμερον τουλάχιστο ἄγνωστο». (Βλ. ἔφημερίδα Ἑπειρωτικός Ἀγών, φύλλο 9244) 22.2.1963).

Ἐν τούτοις στὰ 1975 ἔρχεται τὸ Ἀρχεῖο Λάππα - Τζαβέλλα γιὰ νὰ μᾶς πεί ὅτι ὁ Νικολάκη Ἐφέντης λέγονταν Μιζατζιόγλου βασιζόμενος σὲ ἀφήγηση τοῦ Βασιλείου Λάππα. (Βλ. Ἀρχεῖο Λάππα - Τζαβέλλα, ὁ.π., σ. 26 κ.έ.). Τί ἔκανε ὁμοίως ὁ Λάππας δώδεκα χρόνια γρηγορότερα, ὅταν ὁ Γιαννιώτικος τύπος καὶ ὁ ἀντίστοιχος τῶν Ἀθηνῶν δημοσίευσε ἕνα σωρὸ γύρω ἀπ' τὸ πρόσωπο τοῦ Νικολάκη Ἐφέντη; Ἀπλούστατα τήρησε μυστηριώδη σιγή καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Χρόνης. (Βλ. ἔφημ. Ἑπειρωτικός Ἀγών, φύλλο 9248) 27.2.1963, τὸ τότε πανηγυρικὸ φύλλο τῆς ἔφημερίδας εἶχε γίνῃ ἀνάρπαστο). Ὅσο γιὰ τὴν ἔφημερί-

δες τῆς Ἀθήνας ὁ κ. Κραψίτης ἄς διαβάσει (Βῆμα 21.2.1958 — Ἀναδημοσίευση Ἑπειρωτικός Ἀγών 9245) 22.2.1963 — 9235) 14.2.1963). Ὅσο γιὰ τὴν ἔφημερίδα Ἑπειρωτικὸ Μέλλον ἄς κυττάξῃ τὸ φύλλο 97) 611) 27.2.1967 γιὰ νὰ ἀντιληφθῇ πόσο παραποιεῖ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ πρόσωπα, ἀφοῦ τὸν Μητροπολίτη Γερβάσιο τὸν λέει Σπυρίδωνα καὶ τὸν Περιστερᾶς Μελέτιο, Δρυϊνὸς πόλεως Βασιλείου).

Κατὰ συνέπεια ὁ κ. Κραψίτης νὰ ἀφήσῃ αὐτὰ πού ξέρεῖ καὶ ὅταν θέτῃ ἐρωτήματα ἰσχυρισμῶν, ἄς κάνει τὸν κόπο νὰ διαβάξῃ πρῶτα. Γιὰ τὸν Μητροπολίτη Γερβάσιο καὶ γιὰ τὴν Ρουμανικὴ Προπαγάνδα παραπέμπω τὸν κύριο Κραψίτη στὴν ἐργασία μου: Ὁ Ἰωαννίνων Γερβάσιος Ὁρολογᾶς, ὅπου παρουσιάζονται τὰ νέα στοιχεῖα καὶ γι' αὐτὸ κρίνω ὅτι δὲν πρέπει κανὲν νὰ ἀσχοληθῶ, ἀφοῦ ἡ ἐργασία εἶχε τὴν ἀνάλογη ἀναγνώριση. (Βλ. Γ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, Περ. Ἑπειρωτικὴ Ἔστια, ἔτος 1988, σ. 518). Αὐτὰ πρὸς τὸ παρόν.

Βασίλ. Κραψίτης

ΤΙΤΣΑ ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗ

ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ Θ. ΧΑΡΙΑΤΗ - ΠΡΑΜΑΝΤΙΩΤΗ

Γλύπτριας Delegee τής F.I.D.E.M. για την Ελλάδα

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΟΥΦΑΣ μετά την πυρπόληση τής Μοσχοπόλεως από τους Άλβανούς, εγκαταστάθηκε με τους τρεις γιούς του κατά το 1833 στο Μέτσοβο, όπου εξασκούσαν το επάγγελμα του χρυσοχού. Άργότερα τὰ τρία παιδιά του εγκαταστάθηκαν στὰ Γιάννενα όπου τούς είχαν δώσει τὰ επίθετα: Γεωργίου ἢ Μετσοβίτης ἢ Βλάχος, τελικὰ ὅμως κράτησαν τὸ ἐπώνυμο Χρυσοχοΐδης, λόγω ἐπαγγέλματος. Τὰ μικρὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν τοῦ Τούφα ἦταν Δημήτριος, Διαμαντῆς καὶ Κωνσταντῆς.

Ο πρωτότοκος γιὸς Δημήτριος, ἀπέκτησε τρία ἀγόρια: τὸν Γεώργιο πὺ ἔγινε δάσκαλος καὶ ταξίδεψε στὴ Ρωσία καὶ Ρουμανία ἰδρύοντας στὴν Κωνσταντῆς Λύκειο, τὸν Θωμᾶ, ἀξιωματικὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ πὺ σπούδασε στὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῆς Λυῶν καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἔγινε καθηγητῆς τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων καὶ τὸν Βασίλειο, πὺ προτίμησε τὴν μποέμικη ζωὴ τῶν Ἀθηνῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Μετὰ τὸ μικρὸ αὐτὸ γενεαλογικὸ δένδρο πὺ προέρχεται ἀπὸ γραπτὴ μαρτυρία τοῦ Ἀδαμαντίου Σ.

Χρυσοχοΐδη, θὰ προχωρήσω σὲ βιογραφικὰ στοιχεῖα τῆς γλύπτριας Τίτσας Χρυσοχοΐδη, ἐγγονῆς τοῦ Λυκείαρχου τῆς Κωσταντῆς Γεωργίου Χρυσοχοΐδη.

Ο πατέρας τῆς γλύπτριας εἶχε γεννηθεῖ στὰ Γιάννενα καὶ ἦταν γι-

Τίτσα Χρυσοχοΐδου

ὸς τοῦ Γεωργίου Χρυσοχοΐδη καὶ τῆς Ἀρετῆς τὸ γένος Κωνσταντινίδου, ἀπὸ τὴν Πρεμετῆ. Παντρεύτηκε στὴν Ἀθήνα τὴν κόρη τῆς οἰκογενείας Καίρη ἀπὸ τὴν Ἄνδρο, τὴν Αἰκατερίνη καὶ ἀπέκτησε δύο κόρες, τὴν γλύπτρια Τίτσα Χρυσοχοΐδη καὶ τὴν Σοφία - Φούλα πὺ παντρεύτηκε τὸν Φοῖβο Λαμπρίδη, γόνο

άλλης πνευματικής ήπειρωτικής οικογένειας.

Ή Τίτσα Χρυσοχοΐδη είναι μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες ἑλληνίδες γλύπτριες πὺ ἐνεγράφησαν στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν. Στὴ Σχολὴ αὐτὴ μόνον ἀπὸ τὸ 1906 καὶ μετὰ ἐπετράπη ἡ φοίτηση γυναικῶν. Ἡ Χρυσοχοΐδη τετάρτη κατὰ σειρά ἑλληνίδα πὺ τὸ ἀποτόλμησε, ἐνεγράφη τὸ 1920. Ἄφοῦ τελείωσε τὶς σπουδὲς τῆς στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν τῶν Ἀθηνῶν, μετεκπαιδεύτηκε στὸ Παρίσι, στὴ Σχολὴ GRANDE CHAUMIERE.

Υπῆρξε πάντα μορφὴ σεμνή, ταλαντούχα, ἄξια καὶ πρωτοπόρα. Δίδαξε στὴ Μέση καὶ Τεχνικὴ ἐκπαίδευση (ΧΙΛ - ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΕΙΟ) καὶ ἡ βιογραφία τῆς περιλαμβάνεται σὲ ὅλες τὶς σημαντικὲς ἑλληνικὲς ἐκδόσεις περὶ Τέχνης.

Μὲ αὐτὸ τὸ σημείωμά μου θὰ ἀποφύγω ν' ἀναφερθῶ στὰ ὅσα κατὰ καιροὺς ἔχουν γραφτεῖ γιὰ τὴ δουλειὰ τῆς, καὶ θὰ περιορισθῶ στὸ νὰ μιλήσω μόνον γιὰ ἓνα τομέα τῆς δημιουργίας τῆς πὺ δὲν ἔχει ἀρκετὰ προβληθεῖ μέχρι σήμερα. Πρόκειται γιὰ τὴ μικρογλυπτικὴ τῆς πὺ εἴτε εἶναι μετάλλιο, εἴτε εἶναι πλακέτα φέρει τὴν προσωπικὴ τῆς σφραγίδα. Ὡς ΔΕΛΕΓΥΕΕ τῆς Διεθνοῦς Ὁμοσπονδίας Συγχρόνων Μεταλλίων (F.I.D.E.M.), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολὺ παλαιότερα ἔχω παρακολουθήσει τὴν ἐπὶ μίαν 25ετίαν συμβολὴν τῆς στὴν προαγωγή καὶ διάδοση τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἑλληνικοῦ σύγχρονου μεταλλίου καὶ πλακέτας.

Αὐτῆς τῆς τέχνης, τῆς λεγομένης μικρογλυπτικῆς, πὺ στὶς μέρες μας ἀνθεῖ ἀνά τὸν κόσμον καὶ ἱστορεῖ γεγονότα θρησκευτικὰ, πολιτικὰ, κοινωνικὰ, ἀθλητικὰ, κοσμικὰ κ. ἄ.

Εἶναι χρέος μου νὰ ἐπισημάνω ὅτι ἡ Χρυσοχοΐδη ἐπέδιωσε νὰ καταγράψει στὸ μετάλλιο τὴ σύγχρονη ἐποχὴ μὲ μιὰ καινούργια γλώσσα. Οὔτε μιὰ πλακέτα τῆς, οὔτε ἓνα μετάλλιο δὲν εἶναι πλασμένο πάνω στὰ καθιερωμένα πρότυπα, τὰ πασίγνωστα πορτραῖτα σὲ σχῆμα νομίσματος μὲ κλασικίζουσες ἢ νατουραλιστικὲς τεχνοτροπίες. Δὲν τὰ ἐργάστηκε κατόπιν παραγγελίας, καὶ εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ ἐργαστεῖ ἐλεύθερα μὲ τὴ δικὴ τῆς ἐμπνευση, τὸ θέμα τῆς ἐπιλογῆς τῆς καὶ μὲ τὸ προσωπικὸ τῆς κριτήριο. Εἶναι ἔργα ἡρεμα, γαλήνια μὲ τρυφερὰ κυρίως θέματα, ὅπως ἀνθη, ἔντομα, καρθάρια, γοργόνες κ. ἄ. Εἶναι δοσμένα σὲ πολὺ χαμηλὸ ἀνάγλυφο μὲ καθαρὸ καὶ σίγουρο σχέδιο, μὲ ἀρχιτεκτονημένη σύνθεση καὶ κάποτε, κυρίως στὶς πλακέτες, μὲ συμβολισμούς. Γλυστράει ἐπάνω τους τὸ φῶς δημιουργώντας μαλακὲς φωτοσκιάσεις, ἐνῶ τὸ μάτι ξεκουράζεται μὲ τὴ νεανικὴ δροσιά τους.

Ἡ Τίτσα Χρυσοχοΐδη ὡς μέλος τῆς Διεθνοῦς Ὁμοσπονδίας Συγχρόνων Μεταλλίων ἐκθέτει ἀνά διετίαν καὶ συνεχῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1966, αὐτὰ τῆς τὰ ἔργα. Οἱ ἐκθέσεις αὐτὲς τῆς F.I.D.E.M. παρουσιάζονται πάντα σὲ μεγάλα Μουσεῖα καὶ Πινακοθήκες τῶν μεγάλων εὐρωπαϊ-

ΘΑΝΑΣΗ ΑΛ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Φραγκάδες

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Γιάννινα 1988

Ὁ παλιός μου μαθητής, Ἀθανάσιος Σακελλαρίδης, μὴ φεισθεῖς κό-

κῶν πόλεων καὶ ἡ Χρυσοχοῖδη δίνει ἐκεῖ τὸ παρὸν ἐκπροσωπώντας τὸ Σύγχρονο Ἑλληνικὸ Μετάλλιο, μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες καλλιτέχνες - μέλη τῆς Διεθνούς Ὁμοσπονδίας Συγχρόνων Μεταλλίων (F.I.D.E.M.).

ΕΙΡΗΝΗ Θ. ΧΑΡΙΑΤΗ - ΠΡΑΜΑΝ-

ΤΙΩΤΗ, Γλύπτρια

DELEGUÉE τῆς F.I.D.E.M.

γιά τὴν Ἑλλάδα

(Βλέπε Προσωπογραφίες στὴν Εἰκονογραφημένη Ἡπειρο τοῦ Λυκειάρχῃ τῆς Κωστάντζας Γεωργίου Χρυσοχοῖδη καὶ τοῦ Δημητρίου Χρυσοχοῖδη).

πων καὶ προσπαθειῶν ἔφεραν εἰς πέρας ἓνα ἔργον, ποὺ καθρεπτίζει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ στὸ χωριό, ποὺ τὸ ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ τὴ γενέθλιάν του γῆν, τὴν Καλωτά. Τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι ἡ ἱστορία τῶν Φραγκάδων, τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ χωριοῦ τοῦ Ζαγοριοῦ.

Ὁ συγγραφεὺς χωρίζει τὴν θαυμασίαν αὐτὴ μελέτη του εἰς ἔνδεκα μέρη, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὴν ἱστορικὴ περιγραφή τοῦ χωριοῦ, στὰ κοινωφελῆ ἔργα, στὶς κλιματολογικὲς συνθῆκες, στὰ σπίτια ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ περισσότερα ἐκάησαν ὑπὸ τῶν Ναζι, στὴν οἰκογένειαν, στὰ τοπωνύμια, στὴ διοίκηση, στὸ Μοναστήρι τοῦ ἀγίου Νικολάου, στὶς ἐκκλησίες, στοὺς εὐεργέτες, στοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας, στὰ κακοπαθήματα, στὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα καὶ σὲ διάφορα ἄλλα.

Ὁ μὲν Ἀθανάσιος πρέπει νὰ αἰσθανθεῖ εὐτυχῆς, ποὺ ἔφερε σὲ πέρας τὴν πολὺτιμη αὐτὴν ἱστορία τῶν Φραγκάδων, οἱ δὲ σημερινοὶ Φραγκαδιῶτες ὀφείλουν νὰ εἶναι ὑπερήφανοι καὶ εὐχαριστημένοι γιὰ τὸ ὠραιότατο δῶρο, ποὺ τοὺς προσέφερε ὁ συγγραφεὺς, τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ των.

Στὸν προσφιλέστατον Ἀθανάσιον, τοῦ ὁποίου ἡ μελέτη αὐτὴ περὶ τῶν Φραγκάδων εἶναι ἀξιέπαινος, ἀξίζουν θερμότατα συγχαρητήρια.

ΜΑΝΘΟΣ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

Συν)χος Γυμνασιάρχης

ΞΕΝΟΦΩΝ ΓΑΜΒΑΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

ΤΟΥ ΦΙΛΙΠ. Π. ΓΙΩΒΑΝΝΗ

“Έγινε, τὰ τέλη τοῦ 1987, στήν «CURRIER GALLERY OF ART» τοῦ Μάντσεστερ τῆς Νέας Ἀγγλίας (ΗΠΑ) ἀντιπροσωπευτικὴ ἔκθεση ὀρθόδοξης ἀγιογραφίας πρὸς τιμὴ τοῦ Ἡπειρώτη ἀγιογράφου Ξενοφώντα Γάμβα.

Ὁ Ξενοφὼν Γάμβας γεννήθηκε τὸ 1884 στὰ Σωφράτικα τῆς Δρόπολης, τρίτο παιδί τοῦ παπα - Βαγγέλη καὶ τῆς Ἀκρίβως (Ἀναγνωστόπουλου).

Ἀπὸ ὀκτῶ χρονῶν εἶχε κιόλας ἐπιδείξει τὸ ταλέντο καὶ τὸ καλλιτεχνικό του ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ ὁ δρόμος γιὰ τὴν ζωγραφικὴ καὶ τὴν παραπέρα μόρφωσή του, ἀνοίξε ὅταν ὁ πατέρας του ξενιτεύτηκε στήν Κωνσταντινούπολη καὶ τὸν πῆρε κοντά του.

Ὁ παπα - Βαγγέλης Γάμβας, χρόνια παπὰς στὰ Σωφράτικα, ξενιτεύτηκε ὅταν ὁ γιατρός τοῦ χωριοῦ Νικόλας Ἀναγνωστόπουλος, ἀποφάσισε νὰ γίνει κι' ἐκεῖνος παπὰς. Δύο παπάδες στὸ ἴδιο χωριὸ δὲν χωροῦσαν καὶ ἀποφάσισαν, μεταξὺ τους, νὰ φύγει ὁ παπα - Βαγγέλης μιά κι' ὁ παπὰ Νικόλας ἦταν γιατρός καὶ τὸν εἶχε ἀνάγκη τὸ χωριό. Μὲ συστατικὴ ἐπιστολὴ τοῦ

Μητροπολίτη Ἀγρυροκάστρου πῆρε μιά ἐνορία τῆς Πόλης καὶ ἀργότερα (χῆρος πιά) τὸν τίτλο τοῦ Ἀρχιμανδρίτη. Ὅταν οἱ δύο γιοιοὶ του (Δημήτρης καὶ Ξενοφώντας) ἦρθαν σὲ ἡλικία γιὰ σπουδὲς τοὺς κάλεσε κοντά του.

Στὴν Πόλη, ὁ Ξενοφώντας Γάμβας, γράφτηκε στήν Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ ἀπ' ὅπου ἀπεφοίτησε ἔχοντας μιά ἀριστη ἐκπαίδευση (γνώστης τεσσάρων γλωσσῶν, τῆς Μουσικῆς καὶ τῆς Ἀγιογραφίας).

Στὸ γύρισμα τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ὅμως, τὸ μεταναστευτικὸ ρεῦμα πρὸς τὴν Ἀμερικὴ, τράβηξε τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν νέων μὲ ὄνειρα γιὰ καλύτερη ζωὴ. Ἔτσι στὰ 1906 ξενιτεύεται μαζὺ μὲ τὸν ἀδελφὸ του στὸ Λόουελ τῆς Μασσαχουσέτης καὶ μετὰ στὸ Φίτςμπουργκ τῆς ἴδιας πολιτείας, ὅπου δούλεψε στήν ἐταιρεία «IVER JOHNSON ARM AND CYCLEWORKS» ἀπ' ὅπου συνταξιοδοτήθηκε σὲ ἡλικία 60 ἐτῶν.

Τὰ πρῶτα χρόνια στήν Ἀμερικὴ, ἡ ἐπίδοσή του στήν ἀγιογραφία βασίστηκε στίς προσωπικὲς ἐπαφές, χωρὶς κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν κάλυψη θιοποριστικῶν ἐξόδων.

Στὰ 1913, μὲ τὴν ἀπελευθέρωση

ΗΠΕΙΡΟΣ ΛΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΕΥΧΟΥΣ 144 ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑ

Νίκος Κοιμησιώης Θεοτόκου Δολιανής Ζαγορίου
(Αρχείο Ευγενίας Χαρίτου-Χατζοπούλου)

Το καρπαναριό Νίκου Κοιμησιώης Θεοτόκου Δολιανής Δεσπότης Νικόλ Χατζοπούλου Χριστοδούλου
(Αρχείο ευγενίας Χαρίτου-Χατζοπούλου)

από τους 54 της Δ' Γυμνασίου της «Ζωσιμαίας», 1922
 Οι: Λάππας, Πουλής, Παρανίκας, Ξιούρας, Βακατάτσης, ο Γυμνασιάρχης Παπα-
 κώστας και οι Παπαγιαννόπουλος, Μητσιούλης, Μιχαηλίδης, Κρίκας.
 (Φωτογρα. Πέτρ. Ζωνίδη-Αρχ. Ν. Παρανίκα)

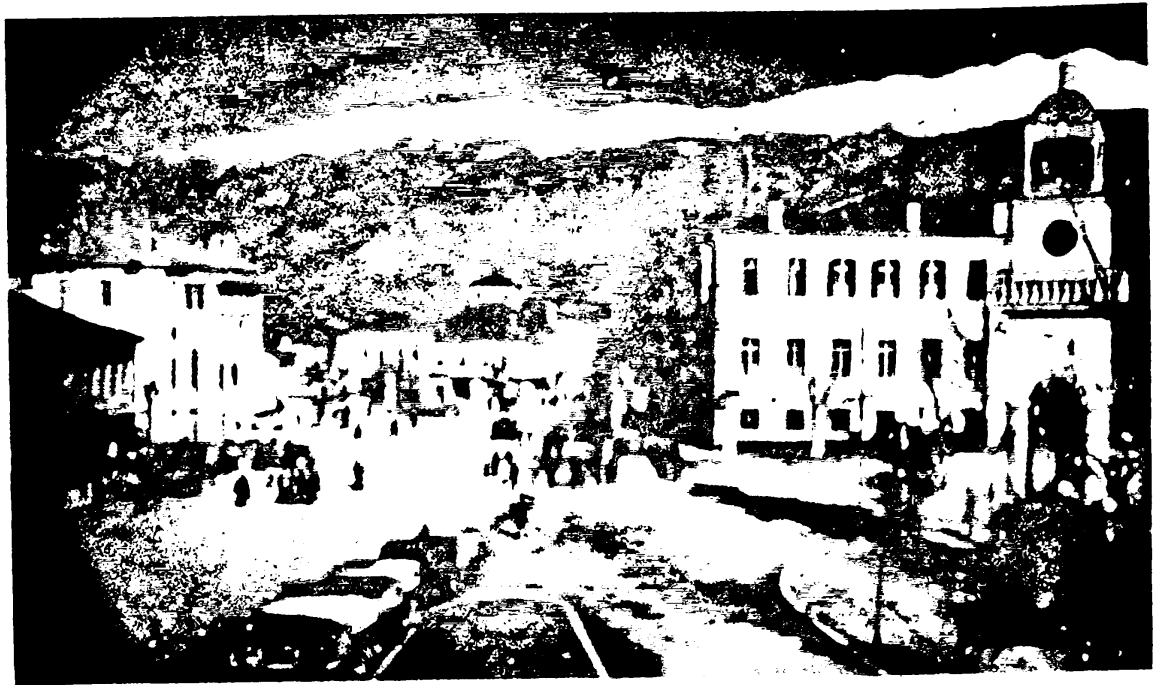

Φραγκιαδιώτισσες κατά τον εορτασμό της 25ης Μαρτίου. Από αριστερά: Ε. Κα-
 λύβα, Όλγα Λεοντίδου, Μ. Κаланτζή, Μαρ. Πανατζίδου, Ν. Φερεντίνου, Ν.
 Γκρουίδη, Αθ. Σωτηροπούλου, Αλ. Τζαφλίδη, Ιφ. Παπαθεοδώρου, Ελ. Καλύβα, Αλ.
 Βαλέκα, Αρτ. Αγαθοπούλου, Ευμ. Κατσούρα, Χρυσ. Τζαφλίδη, Αντ. Χαθοπούλου,
 Δημ. Καλύβας. Οργανοπαίχτες: Δημ. Νάτσας, Ηρ. Βαϊράμης, Αλ. Μπατζής. Μαζί
 τους Κυρ. Ζηκομαρίδης, Φωκ. Φανίκας κ.ά.
 (Αρχείο Θαν. Σακελλαρίδη)

Το Σωμα του απλαρχηγού Καπετάν Φαρμάκη
(Αρχείο Θαν. Σακελλαρίδη)

Κεντρική πλατεία στα Γαλλικά Προσχολιαστικά χιόνια στο Μητσικέλι (1934)

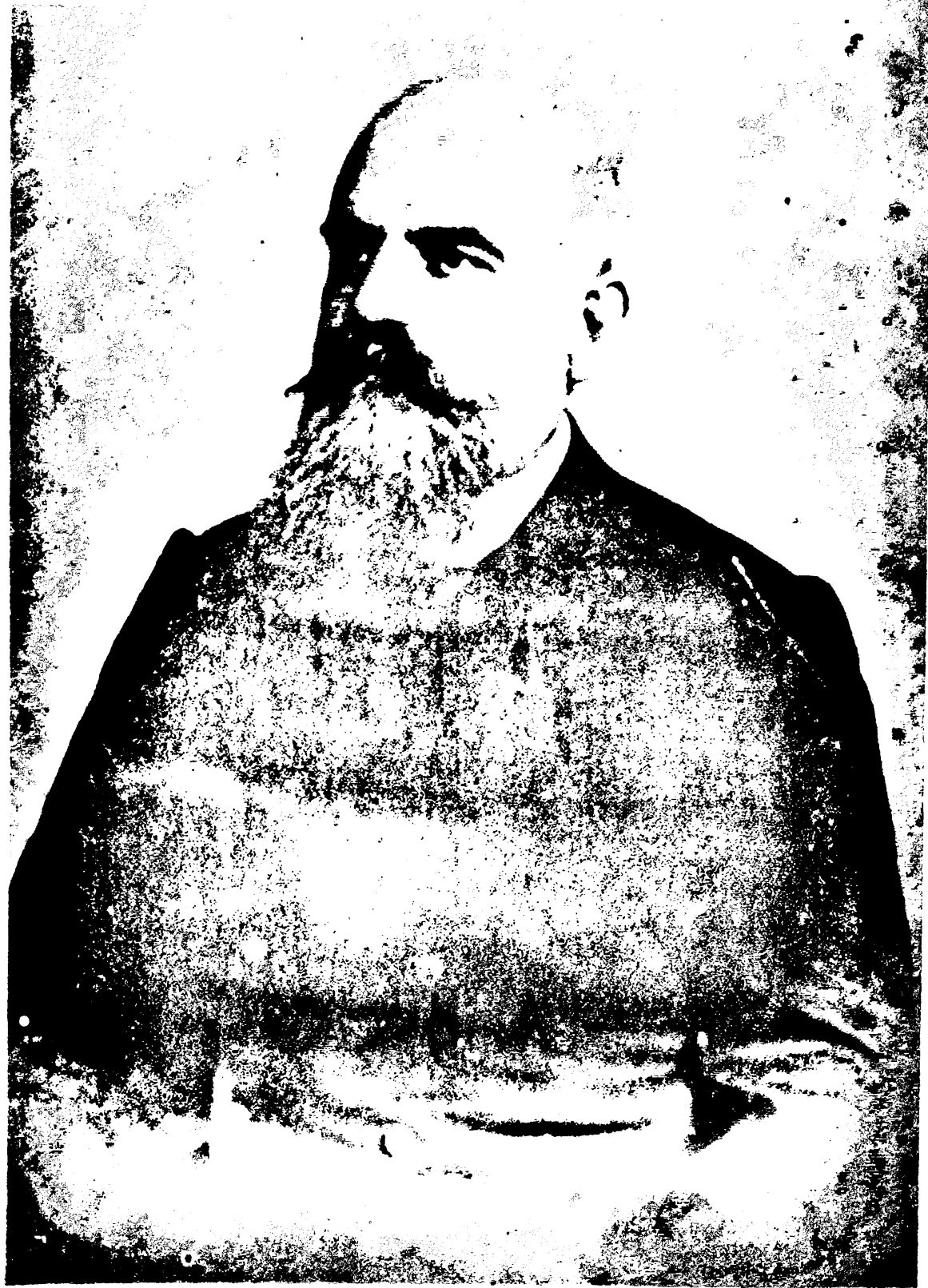

Μετσοβίτισσες με την τοπική ενδυμασία. Μεταξύ αυτών: Μαρίκα Ρεκάλα-Τσουτσουπλίδη, Κούλα Τσιπούρη-Μπουλζβάρα, Κωστούλα Γεωργίτση (δεξιά), Βασιλική Κομέρκη-Δρακοπούλου (πρώτη αριστερά). Καλλιόπη Αρβανιτάκη, οι αδελφές Γούλα Ευριδίκη και Φανή και οι αδελφές Ρόκου Χαΐδω και Λουίζα.
(Αρχείο Βασιλ. Κομέρκη-Δρακοπούλου)

Μαθητρίες του Σχολαρχείου και του Γυμνασίου, από εκδρομή του Σχολ. έτους 1925-26. Μεταξύ άλλων είναι: Οι αδελφές Σταμοπούλου (2 ακραίες) Καλλιρόη Μαρτίνη, Ελένη Συρμακέση, Νικηφόρα Λούτση, ο καθηγητής κ. Μελισάρης. Ελευθερία Ιλαρίδου, Χαΐδω Γκοθόσδη, Ελένη Γαρτζούνη, Ελένη Πήχα, Ελένη Χρόνη, Ελένη Στάθη, Αθηνά Κράνου-Καρατζένη. Οι αδελφές Πρίντζου Ιουλία Κατσάνου και η Βασιλική Κομέρκη-Δρακοπούλου, στη πρώτη σειρά, στο κέντρο με το καλάθι.
(Αρχείο Βασιλ. Κομέρκη-Δρακοπούλου)

Ο Ηπειρωτής Λυκάρχης της Κωστάντζας, Ρουμανίας Γεωργίας Χρυσόχοϊδης. Η
φωτογραφία από ελληνικό φωτογραφείο Βουκουρεστίου, οδός Μιχαήλ Βόδα,
αριθ 70

(Αρχείο Τίτσας Χρυσόχοϊδου)

Δημήτριος Χρυσοχοΐδης.
(Αρχείο Τίτσας Χρυσοχοΐδου)

Λειά Φιλιάτων - Λιθόκτιστο μονοτόξο γεφύρι, κτισμένο το 1863 με δαπάνη του Βαβουριώτη Καραμπινά. Το γεφύρι οδηγεί στη θύση της Γκούρας.
(Φωτογρ. Αρχείο Αντώνη Ν. Βενέτη)

Ματσιάδα - Λιθόκτιστη θύση στο χωριό Λειά Φιλιάτων, κατασκευασμένη το 1918 από τον μεγάλο ευεργέτη του χωριού Γέων Κώστα. Η αναπαλαίωση έγινε πρόσφατα από την Χρυσάνθη Μπαρτζώκη στη μνήμη του άντρα της Χρήστου Μπαρτζώκη.

(Φωτογραφικό Αρχείο Αντώνη Ν. Βενέτη)

τῆς Ἠπείρου, ἔρχεται στὴν ἰδιαίτε-
ρη πατρίδα του, ὅπου παντρεύεται
τὴν Εὐδοξία Σπ. Ἡλιοπούλου ἀπ'
τὴν Δούβιανη. Τὸ διάστημα αὐτὸ
βοηθάει τὸν ἀγῶνα, γιὰ νὰ κρατη-
θεῖ ἡ περιοχή Ἑλληνική, ζωγραφί-
ζοντας πολιτικὲς ἀφίσσες καὶ σκί-
τσα γιὰ τὴν Ἑλληνική ἐφημερίδα
τοῦ Ἀργυροκάστρου ποὺ ἐκδιδόταν
τότε γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό.

χιδιευθυντοῦ κι' ἀπὸ τότε ὡς τὴν ἡ-
μέρα ποὺ πῆρε σύνταξη εἶχε τὸ ἐ-
λεύθερο γιὰ ἄδειες «ἄνευ ἀποδο-
χῶν» καὶ τὴν κατ' ἀποκλειστικότη-
τα ἀφοσίωση στὴν ἀγιογραφία.

Τὸ 1919 ἀναλαμβάνει τὴν πρώτη
μεγάλη δουλειὰ στὴν τοπικὴ ἐνορία
τῆς Ἁγίας Τριάδας Φίτσμπουργκ
ὅπου σώζεται σήμερα ὁ Εὐαγγελι-
σμός στὰ βημόθυρα τῆς ἐκκλησίας.

Ξενοφῶν Γάμβας

Γυρίζει στὴν Ἀμερικὴ μαζὺ μὲ
τὴν σύζυγό του, ξαναεργάζεται
στὴν ἴδια ἐταιρεία καὶ ἔφτιαξε μιὰ
μεγάλη οἰκογένεια (ἕξι κόρες καὶ
δύο γιουὺς).

Οἱ διευθυντὲς τοῦ ἐργοστασίου
ποὺ ἐργαζόταν, δὲν ἤξεραν ὅτι ἄ-
νάμεσα στοὺς ἐργαζόμενους ὑπῆρ-
χε ἕνας καλλιτέχνης ὡς τὴν στιγμή
ποὺ ἔφτιαξε τὸ πορτραῖτο τοῦ ἀρ-

Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δουλειὰ ἀνα-
λαμβάνει τὴν ἀγιογράφηση πολλῶν
ἑλληνορθόξων ἐκκλησιῶν τῶν Η.
Π.Α. καὶ τοῦ Καναδᾶ.

Οἱ Ἑλληνοαμερικανικὲς κοινότη-
τες μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πό-
λεμο ἄρχισαν νὰ ἔχουν τὴν ἐκτίμη-
ση ἀπὸ τοὺς Ἀμερικάνους (λόγω
τῆς στάσης τῆς Ἑλλάδας στὸν πό-
λεμο αὐτὸ) μὲ ἀνοδικὲς ἐπιπτώσεις

στην κοινωνική και οικονομική τους ζωή. Τότε κτίστηκαν οι πρώτες μεγάλες εκκλησίες, πνευματικά κέντρα, σχολεία κλπ. Για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών των εκκλησιών, χρειάστηκε να κάνουν παραγγελίες στην Ελλάδα, αλλά και να καλέσουν πολλούς αγιογράφους για να εργαστούν στην Αμερική.

Αυτή είναι η μεγαλύτερη περίοδος της δουλειάς του Γάμβα. Δουλειά βασισμένη στις έπιρροές που από καιρό είχε δεχθεί ο ελληνικός χώρος με το «Ιταλορωσικό» στυλ της αγιογραφίας (το γνωστό σαν στυλ Αναγεννήσεως), αποδεκτό από τους Έλληνοαμερικάνους σαν κάτι καινούργιο μέσα στην καινούργια πατρίδα τους και (κατά άλλες απόψεις) σαν πλησίασμα προς τα άλλα χριστιανικά δόγματα, ώστε οι νέοι να μην έχουν να ζηλέψουν τίποτε από αυτούς (έπέκταση είναι και η δημιουργία χορωδιών, το ξύρισμα των παπάδων, οι άνετοι πάγκοι μέσα στην εκκλησία, δυτικά αρχιτεκτονικά στοιχεία κλπ.).

Το τέλος του δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου βρίσκει πάλι τους Έλληνες μετανάστες έθνικά υπερήφανους, με θρησκευτικό ήγέτη τον Ήπειρώτη Αθηναγόρα (από το 1948 Πατριάρχη Κων)πολης), ο οποίος παροτρύνει τις κοινότητες να κτίσουν καινούργιες εκκλησίες με έντονα τα Βυζαντινά στοιχεία τόσο στην αρχιτεκτονική όσο και στην αγιογραφία.

(Είναι η εποχή του μεταναστευτικού ρεύματος των Βορειοηπειρω-

των προσφύγων στην Αμερική, στην οποία ανήκει ο μεγάλος αγιογράφος Κώστας Γιούσης «έκ Χλωμού Βορ. Ήπειρου»).

Το σύνθημα για «έπιστροφή στις ρίζες» βρίσκει τον Γάμβα φτασμένο αγιογράφο. Από τα πρώτα θέματα, άπαλλαγμένος από τον φορμαλισμό των γραμμών, με προσωπική σφραγίδα και έτερότητα στη δόμηση των προσώπων και των άλλων μερών της εικόνας ξαναβλέπει το πλούσιο, πηγαίο και αυθόρμητο χρώμα της Βυζαντινής τέχνης. Τα παλιά χειρόγραφα και οι τεχνικές που διδάχτηκε στα πρώτα θέματά του στην Πόλη, αλλά και η εύλαβεια και θρησκευτικότητα που τον διέκριναν, τον είχαν ήδη οδηγήσει στο να εκφράζει το προσωπογραφικό στοιχείο όχι σαν λύση για περισσότερη καλλιτεχνικότητα, αλλά σαν δυνατότητα να αποδώσει πιο ορθόδοξα το δόγμα της ένσαρκώσεως του Θεού. "Ετσι τα δέκα τελευταία χρόνια της ζωής του, το έργο του έχει αποκλειστικά τον Βυζαντινό παραδοσιακό χαρακτήρα δουλεμένο με αύγοτέμπερες.

Ο άπολογισμός των έργων του Ξενοφώντα Γάμβα στην Αμερική ως τον θάνατό του σε ηλικία 85 χρονών, είναι πάνω από χίλιες αγιογραφίες με λάδι στην πλειοψηφία τους.

"Εργα του σώζονται σε εκατό και πλέον εκκλησίες από την Νότια Λουιζιάνα ως τον Καναδά. "Εργα του, προσωπικά του αντικείμενα και

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στή σελίδα 381)

ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΕΣ

ΤΗΣ ΕΥΓΕΝ. ΧΑΡΙΤΟΥ

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας ὅτε τὰ χωριά τοῦ Ζαγορίου εὐρίσκοντο εἰς ἀκμὴν εἶχον ἀναδείξει προσωπικότητες τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ὁ λόγος σήμερον περὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας Ἀναστ. Παπαγιαννοπούλου. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία Χατζοπούλου, ὑπῆρξεν κόρη τοῦ Νικολάου Χριστοδούλου - Χατζοπούλου, εὐεργέτου τοῦ χωρίου. Τρία τέκνα αὐτῶν διέπρεψαν εἰς τὰ γράμματα:

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Δόλιανη, τοῦ Ἀνατολ. Ζαγορίου τὸ ἔτος 1859.

Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθε εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του. Κατόπιν ἐφοίτησεν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ριζάρειον Σχολὴν, ὡς ὑπότροφος τῶν ἀειμνήστων Ριζαρῶν καὶ ἔλαβε τὸ ἀπολυτήριόν του μὲ βαθμὸν ἄριστα τὸ 1876. Ἐφοίτησεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ὡς ὑπότροφος τοῦ κράτους.

Ἐλαβε τὸ δίπλωμά του μὲ βαθμὸν ἄριστα τὸ 1881 καὶ συνέχισε τὰς σπουδὰς του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Τυβίγγης. Κατ' ἀρχὰς διορίσθη Καθηγητὴς τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὰ Γυμνάσια Ἀρτης καὶ Βαρβακείου Λυκείου Ἀθηνῶν. Τὸ 1894 διορίσθη Καθηγητὴς τῆς Ἑρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἐκ-

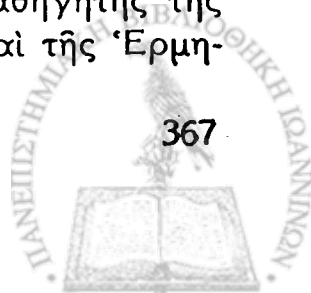

Νικόλαος Παπαγιαννόπουλος

κλησιαστικὴν Ριζάρειον Σχολὴν.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου ἀπὸ τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς (1908) διετέλεσεν Διευθυντὴς αὐτῆς ἐπὶ 6 ἔτη, μέχρι διορισμοῦ Κληρικοῦ.

Τὸ 1910 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς Ἑρμη-

νευτικῆς Θεολογίας τῆς Παλ. Διαθήκης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος διωρίσθη μέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου Ἀνατολιστῶν εἰς τὰς Ἀθήνας εἰς τὸ ὁποῖον ἔκαμε καὶ ἀνακοίνωσιν.

Ἐπηρετήσεν ὡς καθηγητῆς Ὀρθοσκευτικῶν εἰς τὸ Παιδαγωγεῖον Βουλγάρως καὶ εἰς τὸ Διδασκαλεῖον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας τοῦ Ἀρσακείου.

Τὸ 1914 τοῦ ἀπενεμήθη ὁ ἀργυρὸς Σταυρὸς τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Βασιλικοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος.

Ἔργα του : Ἑρμηνεῖα Ὑμνου τοῦ Προφήτου Ἀβθακούμ. Ἀθῆναι 1894.

Περὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου καὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ναοῦ. Ἀθῆναι 1900.

Λόγος Εἰσιτήριος εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Ἀθῆναι 1907.

Ὁρθόδοξος Κατήχησις, Ἀθῆναι 1908.

Ἑβραϊκὴ Γραμματικὴ, Λειψία 1912 καὶ διάφορα σχολικὰ βιβλία.

Ἀπέθανε τὸ 1926.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ. Φιλολόγος. Ὑπηρετήσεν εἰς διάφορα σχολεῖα Κορίνθου, Πόρου κ.ἄ. Διετέλεσε Σχολάρχης Ἄργους.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ - ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ (ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τῆς μητρὸς του).

Φιλολόγος. Ὑπηρετήσεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Ἁγίου Γεωργίου Πηλίου, ἐπὶ πολλὰ ἔτη Σχολάρχης εἰς τὰ Τρίκαλα καὶ τέλος ὡς Καθηγητῆς εἰς τὸ Βαρβάκειον Λύκειον Ἀθηνῶν. Πέθανε τὸ 1918.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρου Νικολάου. Δρ. Φυσικῶν Ἐπιστημῶν. Ἐσπούδασεν Ἰχθυολογίαν εἰς Γαλλίαν. Εἰργάσθη εἰς Ὑδροβιολογικὸν Σταθμὸν Ἰταλίας. Ὑπηρετήσεν εἰς διάφορα Σχολεῖα καὶ εἰς τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν Πεντέλης ὡς Καθηγητῆς Φυσικῶν.

Συνεργάτης εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη. Ἀπέθανε τὸ 1941.

Ὁ Τύπος μὲ τίς συνεχεῖς ἀνατιμήσεις περνάει δύσκολες ὥρες.

Παρακαλοῦμε τοὺς Συνδρομητῆς καὶ Ἐλεύθερους Ἀναγνώστες, πού πέφτει τὸ Περιοδικὸ τοῦτο στὰ χέρια τους νὰ

τὸ στηρίξουν νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του, ἂν τὸ ἀξίζει.

Κάποιος μᾶς εἶπε πῶς εἶναι... διαβαστερό. Ἔτσι σὰ νὰ λέμε γιὰ τὰ φασούλια πῶς εἶναι βραστερά. Καὶ μπῆκε φέτος στὰ 15 του χρόνια (1974). Βοηθεῖστε το.

Κώστας Λαζαρίδης - Κλέαρχος Στάρας

ΤΩΝ ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ - ΣΤΕΦ. Α. ΧΡΗΣΤΙΔΗ

Μετά τόν Κώστα Λαζαρίδη τώρα ὁ Κλέαρχος Στάρας, ἡ δυάδα, τὰ στοιχεῖά τοῦ Τόπου πού γεννήθηκαν στό Ζαγόρι, περιπλανήθηκαν στόν Ἑλληνικό χῶρο, σάν δημόσιοι Ὑπάλληλοι, συνταξιοδοτήθηκαν καί

νον δούλεψαν στή μακρὰ συνταξιοσυχική ζωή τους.

Δάσκαλοι κι οἱ δύο τους. Τί ἄλλο ἀπό τὸ κατ' ἐξοχήν δασκαλοπαραγωγὸ Ζαγόρι. Καί εἶχαν τὴν εὐτυχία νὰ πεθάνουν στόν τόπο τους,

Κλέαρχος Στάρας

παλιννόστησαν στό Ζαγόρι, γιατί τὸ σκηνωμά τους εἶχε ἀποχωρήσει, τὸ πνεῦμα τους ἦταν προσκολλημένο στό «πλαγκτὸν» τοῦ Ζαγορίου. Αὐτὸ ζοῦσαν, ἀνέπνεαν, ὀνειρεύονταν καί γιὰ τὸν τόπο ἐκεῖ-

πρᾶγμα, πού πολλοὶ εὐχονται καί λίγοι τὸ πετυχαίνουν.

Πνευματικοὶ ὑπερασπιστὲς τοῦ Τόπου τους, τῆς χλωρίδας, τῆς πανίδας, τῶν κτηριακῶν μνημείων, τῆς μαγευτικῆς ὁμορφιάς του, τοῦ

άνοθευτου μεγαλείου του, πού κληρονομήθηκε από τὸ ἀπώτατο παρελθόν. Ληξιαρχοὶ κάθε ζαγοριακοῦ περιστατικοῦ, κάθε ἱστορικοῦ γεγονότος. Πνευματικὸς Νέστορας κάθε πνευματικοῦ ἐπισκέπτη στὸ Ζαγόρι ὁ Λαζαρίδης. Ξένιος Δίας γιὰ κάθε φανατικὸ, φυσιολάτρη, ἐκδρομέα, ὀρειβάτη ὁ Στάρας στὸ Πάπιγγο. Μαχητὲς, Τοπικιστὲς ἀδιάλλακτοι. Πιὸ προσιτὸς, πιὸ ἐγκόσμιος ὁ Λαζαρίδης. Μοναχικὸς, ἀπόκοσμος ὁ Στάρας, ἱκανὸς νὰ ἐξαπολύσει μύδρους ἀπὸ τὴν Ἀστράκα κατὰ παντός, πού ἐπιχειροῦσε «καθ' ἀρμοδιότητα» νὰ «ἀξιοποιήσει» (ἢ κακοποιήσει καλύτερα) τὴν περιώνυμη περιοχὴ, ἀπὸ τὸ Ὑδροκέφαλο Κέντρο.

Καὶ θὰ ὑποστῶ πάλι τὴν «αὐτοαυτὸς νάφλεξη ἀναμνήσεων» ὅπως τὴ συνηθίζω, κι ἄλλοτε ἔχω γράψει.

Πάνε κάπου ἐξήντα χρόνια. Στὸ ἀκριτικὸ ἐκεῖνο Σχολαρχεῖο καὶ Γυμνάσιο Πωγωνιανῆς, πού νὰ παγώσουν ὅσοι μετονόμασαν ἔτσι τὴν συμπαθητικὴ δισύλλαβη Βοστίνα. Ἦταν τόπος ἐξορίας, πού στέλλονταν μὲ «δυσμενῆ μετάθεση» οἱ ἐκπαιδευτικοὶ παρίες τοῦ ἑλλαδικοῦ πολαιοκομματισμοῦ, ἐκπαιδευτικοὶ ἀριστεῖς, ἀλλὰ καὶ ναυάγια τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαίδευσης, οἱ δεῦτεροι κατὰ σύμπτωση καθηγητὲς τῆς Γαλλικῆς καὶ τῶν Θρησκευτικῶν.

Μέσα σὲ μιὰ δεκαετία ἕνας συνωστισμὸς Ζαγορισίων διδασκάλων: Βαλάνος, Μίσιουγλου, Βολωνάσης, Γρηγ. Στάρας, Στάθ. Λαμπρίδης, Εὐάγ. Πρίτσος, Μάνθος Οἰκονόμος,

Πελοπ. Οἰκονομίδης, Ἄθαν. Παπαχαρίσης.

Καὶ οἱ μαθητὲς; Τὸ ἔχω ξαναγράψει: Θρησκευτικὲς καὶ φυλετικὲς μειονότητες πού ξέμειναν μετὰ τὴν Ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν στὴν τουρκόπολη ἐκεῖνη Βοστίνα, ἔδρα καϊμακάμη (Ὑποδιοικητὴ - Ἐπαρχοῦ) τῆς Τουρκοκρατίας, Ἐβραῖοι, Μουσουλμάνοι, Ἑλληνογενεῖς, Ἀρμένηδες μὲ τρεῖς σχολικὲς ἀργίες Παρασκευὴ ἀπουσία τοῦ Σερίφη, Σαββάτο ἀπουσία τοῦ Μωϋσῆ, Κυριακὴ.

Οἱ παφλασμοὶ τῆς θιασίας ἐκβολῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὴ Μικρασία, μετὰ τὴ βιβλικὴ καταστροφή, εἶχαν φτάσει καὶ στὴν Ἠπειρο. Ἔτσι στὰ σχολικὰ μας ἐκεῖνα χρόνια, στὸ κοινόβιο ἐκεῖνο Ἐθνικὸ Οἰκοτροφεῖο, σκηνώσε ἡ μικρασιατικὴ προσφυγιὰ μαζί μὲ τὴν ὀρφάνεια καὶ τὴ φτώχεια τῶν πολέμων κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη τῆς θλίψης καὶ τῆς μελαγχολίας.

Κάτω ἀπὸ τὸ θᾶρος τοῦ ἀνάλλογου στρατιωτικοῦ χακί, μὲ τὸ στρατωνισμό, τὸ συσσίτιο καὶ τὸ μάρσ τῆς σφυρίχτρας καὶ τὸ ἐν - δὺ ο, ἐν - δὺ ο, ἀκόμη καὶ γιὰ τὸν Κυριακάτικο ἐκκλησιασμό...

Καὶ θυμιέμαι ἀκόμη σ' αὐτὸ τὸ συνονθύλευμα τοῦ παιδικοῦ λακωνικοῦ βίου, νὰ συζοῦν ἐφτάχρονα μὲ δεκαεφτάχρονα παιδιὰ συμμαθητὲς Μικρασιάτες τῆς Γ' Δημοτικοῦ νά.. ξυρίζονται κάθε πρωί, πρὶν πᾶνε σχολεῖο καὶ σὰν πηγαίνουν ἀντὶ νὰ παρακολουθοῦν τὸ μάθημα, νὰ ἐρωτεύονται τὴν ξανθιά πρωτοδιό-

ριστη δασκάλα... κι εκείνη ν' ανταραλίζεται κατακόκκινη και νά χάνει τὸ μάθημα!

Ἐρωτική ἀνοιξη μέσα στὴν εκπαιδευτική ἀνοιξη μὲ τὸ Ἀναγνωσμάτιο τοῦ Ἡλίου καὶ τὰ Ψηλὰ Βουνὰ τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου, τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα βιβλία, «πρὶν καοῦν».

Ἐκεῖ στὰ πρῶτα γυμνασιακά μας χρόνια μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐμφανίζεται ἀστραφτερός κι ὠραῖος ὁ Κλέαρχος Στάρας, υἱὸς τοῦ ἀλησμόνητου Σχολάρχου Γρηγόρη Στάρα, καθηγητῆς τῶν Φυσικῶν μαθημάτων.

Χαρὰ γιὰ μᾶς, γιατί ἔταν νέος, ἀλλὰ καὶ φόβος τί θὰ μᾶς θγει.

Ὅμως μὲ τὴ δῖωρη καθ' ἑβδομάδα διδασκαλία εἶχαμε τὶς καλύτερες ἐντυπώσεις. Εὐχάριστος, πρόσχαρος, συζητητικός, χωρὶς τὸ ἀποσπασματικὸ ὕφος πολλῶν συναδέλφων του, ὁ νέος Κλέαρχος Στάρας.

Κοντὰ στ' ἄλλα ἦταν ἕνας καλλιτέχνης. Εἶχε σκισάρει ἄριστα τοὺς συναδέλφους του, πού τὰ πορτραῖτα τους στόλιζαν τὸ Γυμνασιάρχειο. Τὰ βλέπαμε καὶ τὰ θαυμάζαμε, ὅταν κάποιον μαθητικὸ παράπτωμα μᾶς ὀδηγοῦσε κεῖ ἢ ἀπὸ τὴ τζαμαρία τοῦ διαδρόμου στὸ παλιὸ ἐκεῖνο τουρκόσπιτο τῆς Βοστίνας.

Στοὺς διαγωνισμοὺς τοῦ α' ἔξαμήνου, τὸ Φλεβάρη, στὴν πρώτη μας δοκιμασία, ἔπεσε ἀπὸ τὴ Φυτολογία τὸ «περὶ κολοκυθιάς» μάθημα. Π ὠ ς σ π ε ἶ ρ ε τ α ι, π ὠ ς κ α λ λ ι ἔ ρ γ ε ἶ τ α ι, π ὠ ς

π ο λ λ α π λ α σ ι ἄ ζ ε τ α ι ἔ χ θ ρ ο ἰ κ α ἰ π ρ ο φ υ λ ἄ ξ ε ἰ ς κ λ π. Τάπα, ἀδιάβαστος ὁ ὑποφαινόμενος, ἂν καὶ κατ' ἔτος ἀριστοῦχος στὰ ἑλληνικά; Τί νά κάμω; Νὰ δώσω λευκὴ τὴν κόλλα; Θὰ γινόμεουν ὁ δακτυλοδεικτούμενος γιὰ ἀποτυχία, ἐνῶ ἡμουν δακτυλοδεικτούμενος ἀριστοῦχος... Στρώνουμαι καὶ γράφω — μιά... ἔκθεση περὶ ...κολοκυθιάς πού ἔπιασε κάπου 4 σελίδες. Φαντάζομαι νά ἔχει τυχαῖα φυτρώσει ἢ κολοκυθιά στὰ βρωμόνερια τῆς αὐλῆς, πού κοιμόταν τὰ πρόβατα, ὅπου σιγὰ - σιγὰ μεγάλωσε, γιγάντωσε, δὲν τὴ χωροῦσε ὁ τόπος καὶ σκαρφάλωσε μὲ τὶς δυνατὲς ἀρπάγες τῆς στὸν ὄθωρό τῆς αὐλῆς, ὅπου ἦταν σωριασμένα τὰ ξύλα τῆς χρονιάς. Ἀπλωσε ἐκεῖ τὰ τροφαντὰ τῆς φύλλα, χόρτασε τὸν ἥλιο ξάπλα σὰν Βαλιντέ Σουλτάνα, τέντωσε τοὺς χυμῶδεις θλαστοὺς τῆς, ἔβγαλε τοὺς κροκῶδεις ἀνθούς τῆς (τῆς αὐγῆς κροκάτη γάζα, λέει ὁ Βάρναλης), ὅπου τὴν ἀνοιξη ἔμπαιναν οἱ μέλισσες, στριφογύριζαν ἡδονικὰ τυλιγμένες μὲ τὴν ἐρωτικὴ γύρη τοῦ λουλουδιοῦ καὶ γονιμοποιοῦσαν τὴ Βαλιντέ, νά δώσει ὅ,τι ἀρσενικὸ εἶχαν τὰ σπλάχνα τῆς, τὰ κολοκύθια σὲ σχῆμα καυλοῦ — Κι' ἄλλα τέτοια. Καὶ τὴν ἔδωσα τελευταῖος τὴν κόλλα...

Τὸ τί ἐπακολούθησε θὰ μοῦ τὸ διηγηθεῖ ἀργότερα ὁ λατρεμένος μου καθηγητῆς τῶν Θρησκευτικῶν Νικόλ. Βαζάκας, πού μᾶς παρέδιδε ἑλληνικά, ἐλλείπει φιλολόγου τὴ χρονιά ἐκείνη.

Ὁ Στάρας εἶχε μηδενίσει φυσικὰ

την κόλλα μου και άπευθυνόμενος στο Βαζάκα, ένώπιον τών άλλων καθηγητών, Νίκο, του είπε, μάλλον δική σου άρμοδιότητα είναι να βαθμολογήσεις...

Τή διάβασε κι ο Βαζάκας σε έπήκοον τών άλλων, λέγοντας:

— Έγώ του θάζω 10 (άριστα) είπε.

— Διά δύο = 5, παίρνει τή θάση και περνάει! είπαν οι άλλοι! γελώντας και γυρίζοντάς το στην πλάκα, όπως λέμε σήμερα. Τελικά κι ο καλλιτέχνης Στάρας βαθμολόγησε με άριστα. Έκτοτε ο Θεοχάρης Παπαγεωργίου με άποκαλούσε... λογοτέχνη. Από τότε, πέρασαν έξη-ντα χρόνια. Έγραφα πολλά στη ζωή. Ευτυχώς, για το καλόν τής Έλληνικής Ποίησης, ούτε ένα στίχο.

Άς άποεγκλοβιστώ όμως από τις προσωπικές μου άναμνήσεις κι άς δώσω τόν ύ σ τ ε ρ ο ν λόγον για τόν έρημίτην εκείνον του Ζαγορίου, του όπολου μου άποστέλλει και τή δημοσιευομένη φωτογραφία, στον καλό μας δόκτορα Στέφανο Χρησιδή, τής Φιλαδέλφειας τής Άμερικής.

«Κλήταρχε γιάτ—γιάτ».

«Θαρρεί και ή σειρά μας να σε βροθίμε εκεί πού πας».

Τι νεκρολογία να γράβει κανένας;

Είναι τόσο πολλά πού διέρρευσαν σ' αυτά τα χρόνια όμως ήταν κάποιος είνε έγδοκάρης δικαιολογείται. — Στη προπολεμικά χρόνια πιά Γιάννινα (πρίν τó 1940) όλα άνεπτόσσοντο και πρόδευαν.

Τότε κι' εγώ άρχισα τήν χειρουργική μου κλινική κοντά στη Ζωπιαία Σχολή.

Ο Όρειβατικός σύλλογος με τήν ένθουσιώδη ύποστήριξη του Στάρα και του βουλιού Έκαμαν τις ώραιες εκδρομές και γκωρίσαμε τήν Ήπειρο, Μέτσοδο, Ζαγόρι, και σιγά - σιγά Κέρκυρα και Βόλο.

Άτυχώς ο MUSSOLINI είχε άλλες φιλοδοξίες — 1940 άρχισε ο πόλεμος και οι Περιανοί κατέκτησαν Ελλάδα και Κρήτη. Ποτέ δέν θα ξεχάσω όταν μιá μέρα πού είμιονα στο Νοσοκομείο φέρανε τόν Κλήταρχο σε φορειο — Ψαρεύοντας στο ποτάμι του Πάπιγκου έχασε τó δεξί του χέρι στον καρπό. — Στο άροπερό μείναν μόνον 3 δάχτυλα άξίας και παλλά άλλα τραύματα στο στήθος.

Η γερή του κράσις τόν βοήθησε να τά βγάλει πέρα και να συνεχίσει τήν δυναμική του ζωή, άκόμα και αισθήματα στον συμβολαιογραφικόν κόσμο!!

Στη ζωή του άνθρώπου πολλάκις βλέπουμε αυτόν τόν συνδυασμόν «του τερπνοσ μετά του ύψηλιου».

Και έφθασε ή ηλικία 65 έτών...

Σύξυλα — πλάτς — τάφησε όλα. Τράβηξε στο χωριό όπου παρέμεινε μέχρι τέλους τής ζωής του φτιάχνοντας τó σπητε του — τών κοριτσιών και τόν περίφημον ξενώνα — είδος Ξενοδοχείου να προσελκύει επισκέπτας να χαρούν τις ύμιορφίες του Ζαγορίου.

Στό έτος 1946 έφυγα για τήν Άμερική έμικς έκτοτε όποτε έγύρισα στην Ελλάδα για επίσκεψη έπρεπε να άνεβούμε με τόν Κλήταρχο στο θανά Κασσιάρη — Γκαμύλα—ή στην Κόνιτσα τó Σιμόλιγγα, τó δεύτερο ύψηλότερο θανά τής Ελλάδος μετά τόν Όλυμπο.

Η καιμένη ή Δέσποινα έπρεπε να βά-

λη τὸ γάστρο νὰ ἐτοιμάκη φαγητὸ Ζαγο-
ρισιακὸ, πατροπαράδοτο — νοστιμότατο,
ὃ σὺ πέφτουν τὰ σάλια.

Τὸ καταφύγιο Μιτσιελισῶ θὰ παραμεί-
νει ὑπόδειγμα τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸ
θουγὸ.

Ἦταν ἀμέτρητα.

Ὅταν ἐκουδάλαγε τὶς πέτρες καὶ τὴ
λάσπη τὴν αἰσθανόταν καλύτερα.

Ἄλξ. Χ. Μαρμόπουλος

Τὸ θουγὸ παρέμεινε φαλακρὸ χωρὶς
δέντρα ὅμως ποιὸς ξέρει στὸ μέλλον κἀτι
μπορεῖ νὰ γίνῃ, ἔπως λέει καὶ ὁ παλιὸς
Γιαννιώτικος μισιελῆς:

«Σὲ ἀγαπῶ θουγὸ - θουγᾶκι μου
γιὰ τὴν γλυκιά σου μυρουδιά
καὶ τ' ἀπαλὸ σου χουσῶδι».

Ἄς ἔχῃς τὴν γαῖαν ἐλαφρὰν Κλήραχε.

ΣΤ. ΑΡ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Μ.Δ.

Ὁρθοπ. ἱατρὸς Φιλαδέλφεια

Στέφανος Α. Χρηστίδης

ΜΕΣΕΛΕΔΕΣ ΤΟΥ Α.Χ.Μ.

Ἀπὸ τῆ συγκομιδῆ τῶν Μεσελέδων, πού εἶναι παιγνιώδεις ἐκφράσεις μὲ βαθειὰ κοινωνικὴ σημασία ξεχωρίζω γιὰ τοὺς ἀναγνῶστες μου σήμερα δύο.

Ἐπὶ αἰῶνες ἡ ἔρημη Ξενιτεία, τὰ «ἔρημα τὰ Ξένα» εἶχαν ρημάξει τὰ χωριά ἀπὸ τοὺς ἄντρες σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας καὶ στὴν Ἡπειρο. Μισεύαν νὰ θλαστάρια νὰ καζαντήσουσιν στὴν Ξενιτεία. Συχνὰ νιόπαντρα, νυμφεύονταν τότε σὲ μικρὴ ἡλικία, πού κοιμόταν μιά καὶ μόνη νύχτα μὲ τὴ γυναίκα τους γιὰ νὰ φύγουν τὴν ἄλλη μέρα μὲ τὸ καραβάνι τοῦ Ρόβα γιὰ τὸ Βουκουρέστι.

Τὸ «φιλαπόδημον» τῶν Ἡπειρωτῶν τὸ εἶπαν οἱ ἱστορικοί... Λὲς καὶ τοὺς ἄρεσε ὁ τουρισμός. Ξεχνοῦν τὰ κοινωνικὰ αἷτια, τὶς οικονομικὲς ἀνάγκες τῶν ἐκπατριζομένων.

Τὴν ἔρημιὰ ἀπὸ τὸ ἀντρικὸ φύλο δείχνει ὁ πονεμένος λόγος τῆς ἀνερώτευτης Ζαγορίσιας στὸ ἀντίκρουσμα ἐνὸς ἀγοριοῦ πού μπαίνει στὸ σπίτι τῆς.

— Κόπιασε, μάτια μου, νὰ πιεῖς ἕναν καφέ καὶ νὰ φουμάρεις ἕνα τσιγάρο νὰ μυρίσει τὸ σπίτι μου ἄντρα!!

Περνοῦν αἰῶνες. Φτάνουμε στὸ στὸ Β' παγκόσμιο πόλεμο, στὸν ἀδελφοκτόνο σπαραγμό. Ἡ Ἑλληνικὴ Ὑπαιθρο ἔχει ἐρημώσει ἀπὸ τὰ νιάτα καὶ τοὺς ὄριμους ἄντρες. Πρῶτα οἱ ἄντρες ἔχουν ἀφήσει τὴ

γῆ καὶ γίναν βιομηχανικοὶ ἐργάτες στὶς πόλεις γιὰ νὰ πάρουν ὕστερα καὶ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ τους.

Ἔτσι τὰ χωριά τῆς Ἡπείρου καὶ ἄλλων διαμερισμάτων ἔχουν γίνει γηροκομεῖα.

Καὶ εἶναι στὶς Ποντικᾶτες τοῦ Πωγωνίου, πού σημειώνεται ὁ πικρὸς σαρκαστικὸς διάλογος.

Ρωτάει ὁ Γυμνασιάρχης κ. Στάθης Λαμπρίδης τὴ γερόντισσα Ποντικατιώτισσα, πού συναντᾶει στοῦ χωριοῦ τὸ ἔμπα.

— Ἐχετε παιδιά ἐδῶ στὸ χωριό;

— Ἐσὺ κι ἐγώ, μωρὲ μαῦρε μου, θὰ τὰ φκιάκουμε τὰ παιδιά;

ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ

Καρδιά, μωρὲ, καρδιά μὲ δεκαοχτῶ κλειδιά

Τὶ στέκεις μαραμένη;
Γιὰ γλέντα, παίξε, γέλασε
τὸ πῶς γελοῦσες πρῶτα.

Τὸ πῶς νὰ παίζω νὰ γελῶ
τὸ πῶς νὰ τραγουδήσω;
Ἐκεῖνος πού μ' ἐκλειδῶσε
εἶναι μακριὰ στὰ ξένα!

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ οἱ κύριοι Ἀναγνῶστες νὰ μᾶς γνωστοποιοῦν τὴ νέα τους διεύθυνση.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΗΠΕΙΡΩΤΕΣ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τοῦ ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΡΖΗ.

Ηπειρώτικα τραγούδια
ανοιξιάτικα λουλούδια
στην ψυχή σου θε ἴνα μπουνε
κράτησέ τα εκεί βαθείά
στη... ζωή σου συντροφιά!

Το καθένα και μια χάρη
χαρὰ σ' αὐτὸν ποὺ θὰ τὴν πάρει
τὴν πρωτιὰ μεσ' στο χορὸ
σειέται ὄλο το... χωριό
εἶναι τραγούδια πονεμένα
και γι' αγάπη μιλημένα.

Σε γιορτές σε πανηγύρια
ακούγονται τραγούδια μύρια
στην Πατρίδα και στα ξένα
τῆς Ηπείρου τιμημένα
τα τραγούδια σου μιλάνε
και το γυρισμό ζητάνε!

Λυντενσαίντ Απρίλης / 1984

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ

Εἶμαι μιὰ σκόνη ἀπ' τὴν Παν-
 ἤπειρο!
Χῶμα ἀπ' τὸ χῶμα τῆς! Μιὰ
 σκόνη!
Ποὺ ἀπ' τὸ Γενοῦσο κάποιος
 ἄνεμος
— μπουχὸ — ὡς τὸν Ἄραχτο
 μ' ἀσκώνει.

Κι' οὐδὲ νὰ πέφτω στὴν Παμ-
 βώτιδα,
ἢ ἄλλοῦ ἢ ἄλλοῦ, σᾶς λέω πῶς
 εἶδα.

Μὴ νὰ θουλιάζω στὸν Ἀχέροντα,
στὸν Δρίνο, Ἄωο ἢ στὴν Ἀχρίδα.

Μόνο, γυρνώντας σὰν σὲ στρό-
 βίλο,
σὲ κύκλο ἐξαίσιο και μεγάλο,
μένω μιὰ σκόνη ἀπ' τὴν Παν-
 ἤπειρο
και τίποτ' ἄλλο! Τίποτ' ἄλλο!

Κι' ἔτσι θὰ πάω! Θαρρῶ ὅπως
 ἤμουνα
— μπουχὸς — ἀδιάφορο ἀπὸ
 ποῦθε.

Θὰ διαλυθῶ ὅλος, ταξιδεύοντας
ὀλοῦθε!

ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΥΛΟΣ - ΜΠΑΤΣΗΣ

ΤΟΥ ΑΝΘΟΥ ΠΩΓΩΝΙΤΗ

Στὸ γύφτικο χαμόσπιτο λαβούτα καὶ κλαρίνα
καὶ ντέφια καὶ βιολιά
τὰ λόγιαζες ξυπόλυτο σὲ φτώχειες καὶ σὲ πείνα
παιδί χωρὶς μιλιὰ.

Περνοῦσε ὁ χρόνος κι' ἔδεναν τὰ νεῦρα σου στὰ μέλη
δυνάμωνες κι' ἐσύ
Χυμὸς σάν νά 'ἦσουν σταφυλίου κλεισμένος στὸ θαρέλι
κι' ἔγινες μπρούσικο κρασί.

Ὡς πού δὲν τώλεγε κανεὶς — σάν χὰδι ἀθροῦ ἀγέρα
στὸ μεσοχώρι μιὰ γιορτὴ
μὲ τὸ κλαρίνο σου ἔφτασες, γιὸς ντερτιλῆ πατέρα
στὸ δεῖλι ἢ μέρα ἦταν γερτὴ.

Ξημέρωμα ἀνοιξιὰτικο κι' ἀνέβαζες ὀκτάβες
μὲ τὴν περίσια σου, ἀφεντιὰ
σὰ λεμονιές μὲ τ' ἀνθια τους χορεύαν κι' οἱ νυφάδες
μὲ τὴ θουνίσια λεβεντιὰ.

Καὶ νοιώθει ρίγη ὁ πλάτανος κι' ἀναφτουροῦν οἱ κλῶνοι
— γειὰ σου Ἑπειρώτικη ζωὴ—
Τὸ μοιρολόι τῆς Ντέμενας, κάθε καρδιά ματώνει
καὶ δίνει στ' ἀψυχα πνοή.

Κι' ἔγινες δίφορη χαρὰ ἐσύ μὲ τὸ Κερίμη
στὴν ἀνθισμένη μας γενιὰ
πῶστηνε γλέντι στὴν αὐλή, χορὸ στὸ γκαλτερίμι
καὶ χάλαγε ὄλη ἡ γειτονιὰ.

Ἔτσι σὲ γνώρισα ἀκριθέ, ξέχωρε λαλητάρη,
στὴν Πωγωνιανή,
κι' ἀκουσα ἀηδόνια νὰ λαλοῦν στὴ νύχτα ἐνοῦ Γενάρη
μὲ τὴ δικὴ σου τὴ φωνή.

Μαζί σου καὶ τὴ γύφτισα τὴν Τουρκοπούλα Ζίρα
μὲ τὸ τραγούδι τὸ θερμὸ
στὸ πανηγύρι τ' Ἀγιωργίου, μιὰ ἀπὸ χαρὲς πλημμύρα
κι' ἐνοιωσα δίφλογο καῦμό.

Τὰ μισοχώρια τώρα κλαίν, θουβὲς στέκουν οἱ ροῦγες
σ' ἀναζητῶ κι' ἐγὼ
πού ἡ μοίρα μὲ τὸ φτόνο τῆς μῶσπασε τίς φτεροῦγες
κι' ὄλον τὸν κόσμο νοσταλγῶ.

**Μνήμη εὐγνώμονη κι' ἱερὴ στὴ ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΛΥΚΑ**

ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Στῶν νεκρῶν τ' ἀναπαυτήριο μ' ὀδηγοῦν συχνὰ τὰ θήματα μου! Θέλω κοντὰ σ' ἀγαπημένα πρόσωπα νὰ νιώθω πιὸ ἔντονους τῆς καρδιάς μου τοὺς χτύπους μὲ τὴ θύμησή τους, ν' ἀναπνέω τὴ μοσχοβολιὰ πού ἀποπνέει ἀπὸ τῆς περασμένης ζωῆς τους τὸν ἀνασασμό!

Σταυροὶ ἀραδιασμένοι μὲ ὀνόματα γνωστὰ καὶ ἄγνωστα, μὲ ἀριθμοὺς καὶ χρονολογίες πού δείχνουν τὴ διάρκεια στὸ ταξίδι τῆς ζωῆς, τὰ νιάτα τ' ἀχάρητα, τὰ γερατειὰ τὰ μαραμένα!

Μνήματα μὲ λουλούδια ποτισμένα μὲ δάκρυα καυτὰ, μ' ἀναστεναγμῶν ἀναφυλλητὰ, μὲ θλιθερὰ μοιρολόγια, μὲ κλάματα βουθὰ, μὲ πικρὰ παράπονα γιὰ τὸ σκληρὸ τὸ χωρισμό!

Καντήλια καὶ κεριὰ ἀναμμένα μ' ὀλότρεμα χέρια, μήνυμα θλιθερὸ στὶς ψυχές, πού ἀναπαύονται στὸν ὕπνο τὸν ἀξύπνητο, ὅτι εἶναι ὀλοζώντανες στῶν ζωντανῶν τὶς μνήμες, πού δὲ βολεῖ νὰ λησμονήσουν!

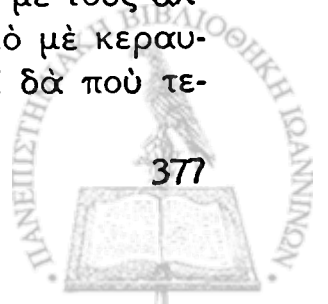
Φωτογραφίες φωτεινές, γελαστές, γλυκιές, ἐπιβλητικές ὑπάρξεων πού τὶς ἀφανίζει ἢ μαύρη γῆ! Καὶ κάτω ἀπ' τοῦ τάφου τὴν κρῦα πέτρα, τὴ βαριὰ πόσοι πόθοι καὶ λαχτάρεις χαμένοι, πόσο ὄνειρα ἀπραγματο-

ποίητα, πόσα μεράκια ἀνείπωτα, πόσα νιάτα καὶ λεβεντιές, πού τρώει τὸ μαῦρο χῶμα!

Πόσοι συνάνθρωποὶ μας, πού στῆς ζωῆς τους τὸ ὀδοιπορικὸ καταξίωσαν στὴν ἀνθρώπινη τὴ συντροφιά τὶς μνήμες τους τὶς βιωματικές, τὶς παιδικές τους τὶς ἐμπειρίες, τὶς δοκιμασίες τὶς ἀνθρώπινες στῆς ψυχῆς τους τὰ ριζώματα τὰ βαθιὰ μ' εὐλαβικὴ περισυλλογῇ, στῆς ἐνάργειας τῆς πνευματικῆς τὴν καλὴ φύλαξη μ' ὀλόφλογο φωτισμό!

Καὶ τώρα στῶν μνημάτων τὴ σιωπῇ, στῶν τάφων τὴν ἀκίνησι, στῆς στερνῆς τῆς κατοικίας τὴ μαραμένη ζωὴ ἐμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι μὲ θήματα βαριὰ καὶ ψυχῆς θλιμμένες περνοῦμε καὶ στεκόμαστε καὶ συλλογιόμαστε καὶ θυμόμαστε καὶ συντροφεύομε καὶ ζωντανεύομε ἀγαπημένες μορφές, ὑπάρξεις ἀνύπαρκτες, ζωές περασμένες π' ἀφήκαν μνήμες εὐλαβικές, λουλούδια πού μαράθηκαν καὶ χάρισαν τ' ἄρωμά τους γιὰ θύμηση νοσταλγικὴ, γιὰ μνημόσυνο ἱερὸ κι ἅγιο!

Ξαφνιασμένος βρίσκομαι μπροστὰ σ' ἓναν τάφο ὅμοιο μὲ τοὺς ἄλλους! Τί τὸ διαφορετικὸ μὲ κεραυώνει μπροστὰ του κεῖ δὲ πού τε-

λειώνουν τὰ πόδια του; Καί τὰ λουλούδια του εἶναι σάν τῶν ἄλλων, καί τὸ καντήλι του σιγοκαίει!

Ἔχει ὅμως, Θεέ μου, μιὰ σημαία γαλαζδάσπρη, μιὰ σημαιοῦλα Ἑλληνική, σάν ἐκεῖνες, πού κρατᾶνε τὰ παιδιά στίς παρελάσεις τοῦ λαοῦ μας στίς ἐθνικές του τίς γιορτές!

Χωρίς θεληματική προσταγή καί παρόρμηση, ἔτσι σάν ἀπὸ ἔνστικτο κι' ἀθέλητο ἀνάκουστο πρόσταγμα, ὀρθώνω τὸ γέρικό μου τὸ κορμί, ἐνώνω τίς φτέρνες τῶν ποδιῶν μου καί στέκομαι στῆς προσοχῆς τῆς στάσης, ὅταν μπροστά μας διαβαίνουν τὰ ἱερά σύμβολα τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδας! Ἔτσι μοῦ τό'πε κάτι μυστηριακό, κάτω πού'ταν ὑποχρεωτικά ἱερό κι ἀνθρώπινο νὰ κάνω!

Τὰ μάτια μου καρφώνονται κατ'εὐθείαν στοῦ μαρμάρινου σταυροῦ τὸ ἐπίγραμμα: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΛΥΚΑ 1889—1982 ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ διαβάζω κι ἀμέσως μέσα μου, στῆς καρδιάς μου τὰ κατάβαθα μιὰ μορφή ἀξιοσέβαστη, μιὰ ψυχὴ γεμάτη ἀγάπη καί καλοσύνη, μιὰ καρδιά, πού χτυποῦσε καί πάλλονταν ὄχι γιὰ τὴ δική της τὴ ζωὴ, ἀλλὰ γιὰ τὴ ζωὴ, τὴ χαρὰ, τὴν εὐτυχία, τὴν προκοπή, τὴν τιμὴ τῶν παιδιῶν τῆς ΕΛΛΑΔΑΣ, τῶν παιδιῶν τοῦ κόσμου ὀλάκερου!

Ἡ ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ κοιμᾶται κι ἀναπαύεται χωρὶς λύπη καί στεναγμὸ στὴ ζωὴ τὴν ἀτελεύτητη, στῆς ἀθανασίας τ' ὀλάνθιστο, τ' ὀλόδροσο τὸ περιθόλι!

Κι' ἐγὼ ἐξαύλωμένος πορεύομαι μαζί της στῆς λεβεντιᾶς τ' ἀνεβά-

σματα, στὰ χιονισμένα, τ' ἀπόκρημνα τὰ μονοπάτια τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ μετώπου τοῦ 1940 π' ἀνεβαίνουν τότε τῆς Ἑλλάδας οἱ λεβενταετοὶ στῆς αὐτοθυσίας τοὺς θωμούς, στῆς δόξας τὰ φωτεινά τὰ μετερίζια!

Νάτη δίπλα μας μὲ τὴ χακὴ τὴ φούστα τὴν πλατιόμακρη, μὲ τὸ μπουφάν τοῦ φαντάρου, μὲ τὸ μπερὲ στὰ γκρίζα τὰ μαλλιά της τὰ πλεχτά, μὲ τὸ περήφανο καί χαρωπὸ ἀστραποβόλημα τῶν ματιῶν της, μὲ τὸ χαμόγελο τ' ἀγγελικό κι ἐλπιδοφόρο!

ΜΑΝΑ καλῶς ἤλθες ἐδῶ μαζί μας στὰ μαρμαρένια ἀλώνια νὰ παλαίψεις καί σὺ μ' ὄλους μας μὲ τοῦ χάρου τὰ σκληρὰ τ' ἀγκαλιᾶσματα, νὰ στεφανωθεῖς καί σὺ μαζί μας τῆς δόξας τὸ στεφάνι!

ΘΕΕ μου, πόσο ἀγαπημένα τὰ νιώσαμε τὰ χεῖλη της τὰ σαρκώδη σάν ρούφαγον τ' ἀξύριστα τὰ μάγουλά μας, πόσο ζεστὸ τὸ σφιχταγκάλιασμά της σάν ἔσφιγγε τὸ πονεμένο μας κορμί!

Ἐκεῖνες τίς ζωοδότρες στιγμὲς ἦταν ἡ μάνα μας, ἡ γυναῖκα μας, ἡ ἀδερφή μας, ἡ θυγατέρα μας, ὅλες οἱ Ἑλληνίδες τοῦ περασμένου καί τοῦ παρόντος κόσμου, πού μᾶς συντρόφευαν ἐκεῖ στῆς τιμῆς τὸ πάλεμα μὲ τὸ θάνατο πού ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ μᾶς ἔφερναν τοῦ ἐχθροῦ τὰ καυτερά τὰ θόλια, οἱ φλόγες καί οἱ καπνοὶ τῶν μηχανημάτων τοῦ ὀλέθρου καί τοῦ χαλασμοῦ!

Πόσο γλυκὸς θαρχόταν δίπλα της ὁ ἀφανισμὸς μας σάν θὰ γέρναμε
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελίδα 381)

ΗΛΕΚΤΡΑ Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

Η Ηλέκτρα Σαλαμάγκα γεννήθηκε στο Μέσσο, έζησε όμως όλη τη ζωή της στα Γιάννινα. Τελείωσε εκεί το Πρωτοεργαστήριο και στη συνέχεια πήρε το δίπλωμα της 'Αδελφής Νοσηλεύου του 'Ερμού Σωτηρίου. Εργάστηκε ως 'Εθελόντρια 'Αδελφή στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο 'Ιωαννίνων. Παντρεύτηκε το Δημήτρη Σαλαμάγκα και στάθηκε πιστή σύζυγός της ζωής του 'Ηπειρώτη Λογίου. Πέθανε στις 10 Μαΐου 1988 και κηρεύτηκε συνοδευόμενη από τη θλίψη και την αγάπη των παιδιών και των φίλων της πόλης.

Στην κηδεία της την αποχαιρέτησαν ο Δημοσθένης Κόκοινας, ο εκδότης της 'Ηπειρωτικής Έστιας συνεργάτης του αειμνήστου σύζυγού της και ο Κώστας Βλάχος διὰ των εξής:

Στο πρόσωπο της σεβάστης δέσποινας Ηλέκτρας Σαλαμάγκα ή κυκλώνα των 'Ιωαννίνων χάνει ένα πολύτιμο μέλος της 'Εταιρίας 'Ανθρώπου 'Επιστήμης και 'Απεριωμένου στην υπηρεσία του καλού.

Η κεκοιμημένη, αρχόντισσα πορεύτηκε, θά βλεγα, στα μετόπισθεν, αλλά είχε τα πάντα για τους ποτηριούς καιρούς γλωσσικά του έμμου ήθους, της καθαρότητας του προσώπου, της φυσικής ευγένειας, της αθροισίας.

'Ολόκληρη αποσιωπημένη στον αείμνηστο σύζυγό της, τον εύπαικτο έκαινο ιστορικό των 'Ιωαννίνων, τον Δημήτρη Σαλαμάγκα, στάθηκε στη σκιά του όσο εκείνος ζούσε και δημιουργούσε. Κι όταν εκείνος μετέστη, ή κυρία Ηλέκτρα παρέμεινε ή κελωνία σύζυγος, κι έκανε ό,τι μπορούσε

για να διατηρήσει ζωντανή τη μνήμη του.

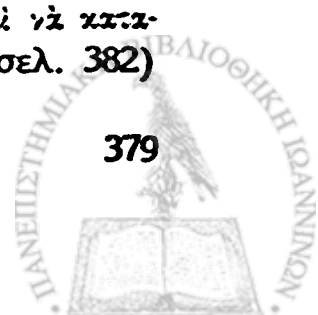
Προσωπικά διατηρώ το ήρωμα των εθελοντών προσπαθειών της να εκδώσει τα 'Απαντα του σύζυγού της, της συγκινητικής ευφροσύνης, αλλά και της ιαχτά-

ρας να ιδεί τυπογραφικά ολοκληρωμένο το πολύτιμο έργο του.

'Όλες οι ενέργειές της ήταν μετρημένες, διακριτικές κι απέδιδεσαν στη διατήρηση της ύστερα ζωής του συζύγου της, εξαπαλλόμενος κάθε έργο της δικής της συμβολής στην έκδοσή.

Πρέπει κάποτε να έρθει ή αδικία που γίνεται συνήθως από συζύγους των επώνυμων ανθρώπων. Γιατί δεν ξέρω τί θα πετύχαινε ο λεπταίσθητος εκείνος ποιητής και άνθρωπος, ο Δημήτρης Σαλαμάγκας, αν θα μπορούσε να ταξιδεύει, στο παρελθόν, να αποζημει και να κατα-
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στή σελ. 382)

Η ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΥΠΟΪΑ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Ἀγαπητὲ Κε Μαιμνίπουλε,

Πάντα βοηθούσατε τὴν προσπάθειά μας.

Σὰς ἐσκευάσω τώρα ἓνα κείμενο γιὰ νὰ κατατοπισθεῖτε μὲ τὴν πρόοδο τῆς δουλειᾶς κι' ἂν θέλετε τὸ περιλαμβάνετε στὸ ΔΕΛΤΙΟ.

Μὲ πολλὲς εὐχαριστίες

4.10.88

Ε. ΔΟΒΑ

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὴν Ἀδελφότητα ΜΑΝΝΑ ΤΟΥ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, ἀπὸ κάμποσα χρόνια τώρα, τὴν ἀπασχόλησε καὶ τὸ θέμα τῶν ἀναπήριων παιδιῶν τῆς Ἡπείρου. Θερμὸ συμπαραστάτη στὶς προσπάθειές της γιὰ τὴν κάλυψη αὐτῆς τῆς ἀνάγκης ἔβηκε τὸ Ζιτσαῖο γιατρὸ κ. Γεώργιο Γύρα. Πρόσφερε ὄχι μονάχα μιὰ ἔκταση ὁ στρεψιμ. στὸ χωριὸ ΖΙΤΣΑ, ἀλλὰ καὶ ἓνα σεβαστὸ χρηματικὸ ποσόν. Ἀκολούθησε ὁ γνωστὸς γιὰ τὴν ἀπλοχεριά του σὲ τέτοια ἔργα εὐποιῆς κ. Λευτέρης Μαντζίκας, γιὰ νὰ ἔρθει ὕστερα μιὰ στρατιὰ ἀπὸ Ἡπειρώτες Ἑλληδικούς ἀλλὰ καὶ τῆς διασποράς. Ἀνάμεσά τους καὶ ἡ γρηγόρια Ἡπειρώτισσα ποὺ μάζεψε πεντάρα - πεντάρα τίς δραχμίδες της γιὰ νὰ φτιάξει τὸ κομπόδεμα — κυριολεκτικὰ καὶ μεταφορικὰ — τῶν 10.000 ὄρχ. καὶ νὰ τὰ προσφέρει μὲ ἀπειρη συγκίνηση στὴ Μ.τ.Π. γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν τῆς ποὺ ἡ σκληρὴ μοῖρα θέλησε νὰ τὰ χάσει.

◆ Γράφουμε καὶ μᾶς γράφουν

◆ Στέλλουμε καὶ μᾶς στέλνουν

Ἔτσι, πέρασε τὸ Μάη, μιὰ Στέγη - Σχολεῖο γιὰ τὰ κορφάλα — ἄρχικὰ — παιδιὰ τῆς Ἡπείρου, θεμελιώθηκε στὸ κτήμα Γύρα καὶ σήμερα ὑψώνεται τὸ κτίριο μὲ τελειωμένη ἔλη τὴν πρώτη φάση. Ὡς ἔδῳ κόστισε περὶ τὰ 15.000.000 ὄρχ.

Μιὰ Ἐπιτροπὴ ποὺ δημιουργήθηκε στὰ Γιάννινα γιὰ νὰ ἐκπροσωπεύει τὴ Μ.τ.Π. δὲται ἡ παρουσία της ἐκεῖ εἶναι ἀπαραίτητη, στάθηκε πολὺτιμος βοηθὸς γιὰ τὸ ἔργο. Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Ζίτσας, τεχνικὸς Σύμβουλος ὁ μηχανικὸς κ. Κώστας Μπέγκας καὶ νομικὸ καὶ οικονομικὸ Σύμβουλοι οἱ κ.κ. Βέλλας, Μακρόδης, Σόφης καὶ Μαντᾶς.

Καὶ ἂν οἱ πρὸ πολλοὶ ἔδωσαν τὴν δολοῦ τους, ἄλλοι πρόσφεραν τὴ βοήθειά τους μὲ ἄλλο τρόπο. Ὁ γνωστὸς γιὰ τὰ ἔργα του κ. Γιάννης Καμπέρης πρόσφερε ὅλα τὰ τοῦδά του οἰκοδομῆς. Οἱ διάφοροι γῶροι κλείστηκαν, ἀλλὰ ἡ σφιγμένη στέγη πρέπει νὰ σκεπαστεῖ μὲ τὸ παραδοσιακὸ κεραμιῖδι γιὰ νὰ δέσει αὐτὸ τὸ κτίσμα μὲ τὸ περιβάλλον. Ὁ Βασιλικιώτης κ. Κώστας Γκοῦμας προσφέρει αἰσὰ τὰ κεραμιῖδια. Ἐλπίσαστε ἔσθαι πὼς καὶ κάποιος βιομηχανικὸς μαρμαροπλῆ Ἰωαννίνων θὰ προσφέρει τὰ ἔσα μάρμαρα θὰ χρειαστοῦν.

Πρέπει τὸ κτίριο νὰ τελειώσει. Πρέπει οἱ ἀπύχοι Ἡπειρώτες γονεῖς κορφάλας παιδιῶν νὰ βρίσκουν στὸν ἴδιο τους τὸν τόπο τὸ μεγάλο εὐεργετικὸ ποὺ λέγεται (ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελίδα 382)

ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΛΥΚΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από σελίδα 378)

άπαλά στην άγγελική παρουσία της!

Νάμαι τώρα γονατιστός προσφέροντας ευγνώμονα «ὕμνον τῇ ταφῇ της»! Φιλῶ τὴν πτυχή τῆς σημαϊούλας ποὺ μπηγμένη στὴν καρδιά της ἀπάνω λές γιὰ νὰ στάζει τὰ δάκρυα «τῆς ροδόπεπλης κόρης» τ' ἀργυρὰ ἀνταμωμένα μὲ τὰ δικά μου θερμὰ εὐχαριστήρια καὶ δοξαστικὰ δάκρυα γιὰ τ' ὀλοφώτεινο καὶ σπιτικό καὶ γεμάτο ἀνθρωπιά, ἀρετὴ καὶ καλωσύνη πέρασμά της ἀπὸ τὴν ἐπίγεια πρόσκαιρη ζωὴ στὴν ΑΘΑΝΑΤΗ κι ΑΙΩΝΙΑ ἐπουράνια!...
Γιάννενα Μάης 1985

ΞΕΝΟΦΩΝ ΓΑΜΒΑΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από σελίδα 366)

φωτογραφίες εἶναι ἐκτεθιμένα στὴν ἱστορικὴ κοινότητα Φίτσιμπουργκ.

Μιὰ ἄλλη πλευρὰ τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς τοῦ Γάμβας στὴν Ἀμερικὴ εἶναι ἡ μουσικὴ (Βυζαντινὴ καὶ Ἡπειρώτικη). Προσπάθησε μὲ τίς γνώσεις του, τὸ βιολί του καὶ τὴν φωνή του (τενόρος), νὰ προβάλλει τὴν Ἡπειρώτικη μουσικὴ στὸ Ἑλληνοαμερικάνικο στοιχεῖο. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς προσπάθειας ἦταν ἡ δημιουργία τῆς δισκογραφικῆς ἐταιρείας «Ο ΠΥΡΡΟΣ» μὲ συνεργάτες κι' ἄλλους Ἡπειρώτες καὶ σκοπὸ τὴν διάδοση καὶ διάσωση τῶν Ἡπειρωτικῶν τραγουδιῶν

Ἡπειρώτης ὁ Εὐεργέτης τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων

Γενομένης χθὲς συνελεύσεως τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ὑπαλλήλων διαφόρων κλάδων, ἀπεφασίσθη ἡ ἀνιδρυσις μνημείου εἰς τὸν Εὐεργέτην Σίμων, εὐεργέτην ἐν γένει τοῦ σώματος τῶν ὑπαλλήλων διὰ τοῦ νόμου περὶ συντάξεως εἰς αὐτοῦς, γενομένου ἐπὶ τῆς ὑπουργείας του τῶ 1861, ἕνεκα τοῦ ὁποῦο ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ὑπαλλήλων ἐξεσφαλίσθη.

«Ἐφημερίς» Δημήτριος Α. Κορομηλᾶς, Διευθυντής. Ἰωάννης Κ. Καμπούρογλους, Συντάκτης.

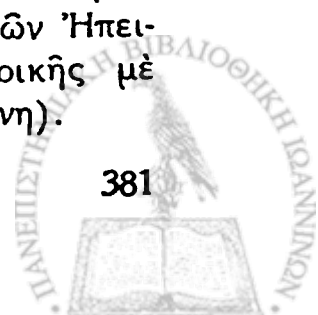
Ἔτος ΣΤ' Ἀθήνησι, τῇ 23 Ἀπριλίου 1879.

στὰ ἀμερικανογεννημένα Ἡπειρωτόπουλα.

Πολλὲς φορές τοῦ ζητήθηκε ἡ συνεργασία ἀπὸ τὰ περιοδικὰ LIFE καὶ «SATURDAY EVENING POST» σὲ θέματα ποὺ ἀφοροῦσαν τὴν δουλειὰ του.

Γιὰ τὴν προσφορὰ του στὸν Ἑλληνισμό καὶ τὴν Ὀρθοδοξία τῆς Ἀμερικῆς τιμήθηκε, πρὶν τὸν θάνατό του, ἀπὸ τὴν Μητρόπολη Νέας Ἀγγλίας (Βοστώνης) καὶ τίς Ἑλληνοαμερικανικὲς κοινότητες.

(Βλέπε στὴν ἐνθετὴ «Εἰκονογραφημένη Ἡπειρο» ἔργα Ξ. Γάμβας καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν Ἡπειρωτῶν Μεταναστῶν Ἀμερικῆς μὲ ἐπιμέλεια Φιλ. Π. Γιωθάνη).

ΤΟ ΣΑΚΚΙ ΜΕ ΤΑ ΠΟΥΠΟΥΛΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από σελίδα 348)

ψίτης έχει χαρίσει βιβλία στον Άθαν. Τσεκούρα με τιμητικές αφιερώσεις, αναγνωρίζοντας και τη συμβολή του στην απελευθέρωση των Ίωαννίνων και την ψυχική του ανωτερότητα.

Οι γεμάτες ποιητική έξαρση αφιερώσεις είναι SKRIPTA MANENT για όποιον θέλει να θγάλει συμπεράσματα.

«Στόν σεβαστό μου φίλο

κ. ΑΘΑΝ. ΤΣΕΚΟΥΡΑΝ

ανάθασις τῶν ψυχῶν εἰς τὸν κόσμον τῶν ὑψηλῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς καὶ ἐπιστροφή στὴν προγονικὴ του Σουλιώτικη ρίζα. Τιμῆς ἔνεκεν (σφραγίδα). Ὑπογραφή Β. Κρασίτης, Γενικός Γραμματεὺς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀθῆναι 16.2.1974».

«Στόν ἐξάιρετον Ἡπειρώτην καὶ σεβαστόν φίλον

κ. ΑΘΑΝ. ΤΣΕΚΟΥΡΑΝ

εἰς τὸν ὁποῖον στρέφεται ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ση-

Η ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΥΠΟΙΪΑ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από σελίδα 380)

ΣΧΟΛΗ ΚΩΦΑΛΛΩΝ, γιατί αὐτὴ τῶν Ἀθηναίων εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο τους καὶ πῶς νὰ τὰ φτάσουν κάθε χρόνο γιὰ νὰ τὰ παρακολουθοῦν καὶ νὰ παρηγοροῦν καὶ νὰ παρηγοροῦνται γιὰ τὸ χωρισμό.

Γιὰ νὰ τελειώσαι χρειάζονται ἀλλὰ 15.000.000 δραχ. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τὸ ἔχει ἡδὴ ἡ Μ.ε.Π. Γιὰ τὸ μικρότερο ἀποζητήσαμε ἔλαοι με σπογγὴ καὶ κατανόηση ὥστε μέσα σὲ 1989 νὰ τὸ δοῦμε ἀπόλυτα τελειωμένο.

μαντικὴν συμβολὴν του εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰωαννίνων. Τιμῆς ἔνεκεν (σφραγίδα). Ὑπογραφή Βασ. Κρασίτης. Γεν. Γραμματεὺς τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀθῆναι. 16.2.1974.

Τί καλὰ θὰ ἔταν οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ὑπηρετοῦμε σ' αὐτὰ τὰ Σωματεῖα με ἀνιδιοτέλεια, νὰ εἶμαστε σεμνοὶ καὶ μετριόφρονες. Τὸ παρελθόν εἶναι ἀδυσώπητο καὶ μᾶς κυνηγáει. Ἄς προσέχουμε τὴ φήμη μας, ποὺ μοιάζει μ' ἓνα σακκὶ γεμάτο πούπουλα, καλὰ ἢ κακὰ. Ἄμα τ' ἀνοίξουμε καὶ τὰ πάρει ὁ ἀέρας, ἄντε νὰ τὰ μαζέψεις!...

ΗΛΕΚΤΡΑ Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από σελίδα 379)

γράφει, ἐλοκληρωτικὰ δοξάζοντας τὴν ἀναδιφθήσεις του, τὸ παρελθόν αὐτῆς τῆς πόλης, ἀν δὲν τὸν παντρεύει ἡ φυσικὴ εὐγένεια, ἡ ἀρχοντιά, ἡ ὑπομονή, ἡ ἡρεμία, ἡ καλοσύνη, ἡ σπογγὴ καὶ ἡ ἀφοσίωση τῆς κυρίας Ἡλέκτρας.

Ἡ Ε.Η.Μ., τῆς ὁποίας ἡ μεταστέλας ὑπῆρξε μεγάλῃ εὐεργέτρια, τῆς ἀπευθύνει αὐτὸν τὸν χαιρετισμὸ ὄχι ὑπὸ τὴν στανὴ ἔννοια τοῦ χρέους τοῦ εὐεργετημένου πρὸς τὸν εὐεργέτη. Στὸ πρόσκειτο τῆς κυρίας Ἡλέκτρας Σαλαμάγκα βλέπουμε καὶ τιμῆμε τὸ χριστιανικὸ ἦθος, τὴν ἀρετὴ, τὴν πίστη, τὴν ἀφοσίωση, τὴν τιμωρία, τὴν ἀνθρωπιά.

Τὴν ἀποχαιρετοῦμε μὲ βαθύ αἰσθημα σέβασμό, τιμῆς καὶ ἀγάπης, γιατί ὄχι μόνο δὲν ἔδωκε, δὲν κακοῦργησε, δὲν ἐνόχλησε καὶ δὲν παραπίερανε τοὺς συνανθρώπους της, ἀλλὰ καὶ γιατί εὐεργέτησε μὲ τὴν πλαταιὰ ἔννοια, τὴν κοινωὶα μας. Κι ἔχουμε χρέος νὰ διατηροῦμε τὴ μνήμη τέτοιων ἀνθρώπων παντοτεινά.

Ἑσωτερικὴ Ζωὴ καὶ Κίνησις

Οἱ χρηματικὲς εἰσφορὲς πρὸς τὴν
 "Ἑπειρωτικὴ Ἑταιρεία,, ἐκπίπτουν
 στὶς Δηλώσεις Φόρου Εἰσοδήμα-
 τος.

ΣΥΝΩΣΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣΦΟΡΩΝ ΣΥΝΩΣΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Με βαθεῖα συγκίνησις συντάσσομε αὐ-
 τὸς τοὺς πίνακες εἰσφορῶν. Εἶναι τὸ ἔ-
 ξυγόνον τῆς Ἑταιρείας. Εἶναι τὰ φτερά
 τῆς Κοινοφελῆς Πνευματικῆς Ἰδρυματῆς
 Ἑταιρείας. Δημόσια ἢ διαχειρίσῃ τῆς σὲ
 ὑάλινῃ σφαῖρα «περιστρεφόμενη καὶ παν-
 ταχόθεν ὀρατὴ». Δὲν πληρῶνει οὐτε μο-
 νόλεπτο ἢ Ἑταιρεία σὲ μισθοὺς καὶ ἀ-
 μοιβὰς καὶ ἔχει ἐλαχιστοποιήσει τὰ διοι-
 κητικὰ τῆς ἑξοδα, ἀφοῦ τὸ Δ. Συμβούλιο
 μὲ ἐφημερία σὲ ἐθελοντικῇ βάσει διεξά-
 γει τὴ διοικητικὴ ὑπηρεσία.

Δὲν ἔχει «Χρεῶστες» ἢ Ἑταιρεία. Δὲν
 ἔχει «Πιστωτές». Κανενὸς τὴν πόρτα δὲν
 ἐβρόντησε. Δὲν κρατεῖ λογαριασμοὺς «Ο-
 φειλετῶν». Ὅτι προσφέρεται εἶναι αὐτο-
 προαίρετο καὶ καλοδεχούμενο. Τὸ ραβδί
 τοῦ διακονίᾳ, δταν ὑπηρετεῖ κοινοφε-
 λεῖς σκοποὺς γίνεται στὰ χέρια τοῦ Διοι-
 κητικοῦ Συμβουλίου ἡγεμονικὸ Σκῆπτρο.

Κρίκοι τῆς ἀλυσσίδας τῆς ἀγάπης αὐ-
 τὸν τὸν μῆνα εἶναι οἱ:

Ὁ κ. Θεόδ. Ντούνας γιὰ τὸ Δελτίο	1000
Ἡ κυρία Ἑλένη Κασῆ - Χρόνη ἑ- μοίως	1000
Ἡ κυρία Ἀγγελικὴ Συρμακέση ἑ- μοίως	2000
Ὁ κ. Ἰωάννης Παπασταύρου ἑμοίως	1000

Ὁ κ. Γεώργ. Μαγκλογιάννης ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Σταῦρος Μέγας ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Μιχ. Ζιάκας ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Κων. Δημητριάδης ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Σωτ. Σωτηρίου ἑμοίως	2000
Ὁ κ. Μάνθος Λάμπρου ἑμοίως	2000
Ὁ κ. Δημ. Ζαχαρῆς ἑμοίως	1000
Ἡ Γυμνασιάρχης κυρία Ἡλέκτρα Κόλια γιὰ ἐνίσχυση τοῦ πνευμα- τικοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας	10.000
Ὁ κ. Ἰωάν. Κυρσογιάννης γιὰ τὸ Δελ- τίο	2000
Ὁ κ. Ἰωάν. Γεωργιάδης ἑμοίως	1000
Ἡ κυρία Ἑλένη Καζάνη ἑμοίως	5000
Ὁ κ. Πέτρος Οἰκονόμου ἑμοίως	1000
Ἡ κυρία Λαμπρινὴ Λεπενιώτη - Χρόνη ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Ἐπαμ. Βαδουλῆς ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Ἀναστ. Ράπτης ἑμοίως	2000
Ὁ κ. Κων. Διαμάντης ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Χρ. Γκωθῆς ἑμοίως	1500
Ὁ κ. Ἀπόστ. Γιαράνης ἑμοίως	1000
Ὁ ἱατρός κ. Γεώργ. Σιωμάλας γιὰ τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς	3000
Ὁ κ. Γεώργ. Τσάντης γιὰ τὸ Δελ- τίο	2000
Ὁ κ. Δημ. Βαφιάς ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Λεωνίδας Θεοδωρίδης ἑμοίως	2000
Ἡ κυρία Ἀλίκη Μοναστηριώτου γιὰ τὸ Δελτίο	2000
Ὁ κ. Χριστόφ. Παπᾶς ἑμοίως	1000
Ὁ κ. Γεώργ. Κατσαδῆρας ἑμοίως καὶ τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς	2000 1000
Ὁ κ. Χριστ. Πραμαντιώτης γιὰ τὸ Δελτίο	1000
Ὁ κ. Κώστας Διῶγνος ἑμοίως	5.950

Ο κ. Ζήσιμ. Αναγνωστόπουλος, όμοιος	1000	Ο κ. Αντώνης Βενέτης για το Δελτίο	1000
Ο κ. Κώστας Σακελλαρίου υπέρ των γενικωτέρων σκοπών	5000	Ο κ. Δημ. Λιάγκος για το Δελτίο	1000
Ο κ. Λάζαρος Κυρίτσας για το Δελτίο	1000	Η κυρία Νίτσα Μιχ. Κοκκίνη για τους γενικωτέρους σκοπούς της Έταιρείας	3000
Ο κ. Γεώργ. Κεχαγιᾶς όμοιος	1000	Ο κ. Γεώργ. Τσιόδουλος για το Δελτίο	1000
Ο κ. Εύαγ. Μπίτσας όμοιος	1500	Ο κ. Σταύρος Παπαμιῶκος όμοιος	1000
Ο κ. Νικόλ. Δρόσος όμοιος	1000	Η Αδελφότης Σαρακατσάνων όμοιος	1000
Ο κ. Θωμάς Μαγγόπουλος όμοιος	2000	Η Κυρία Πηνελόπη Κ. Λαζαρίδη όμοιος	2000
Ο κ. Δημ. Παρθενίου όμοιος	2000	Ο κ. Σπύρος Θεμελής όμοιος	1000
Ο κ. Σπύρος Ίωάννου όμοιος	1000	Η κυρία Μαίρη Γιαννισό όμοιος	1000
Ο κ. Απόλλων Βλάχος, Πρόεδρος του Πανεπιστημιακού Συλλόγου Καίρου «για τη στήριξη του πνευματικού έργου της Έταιρείας»	10.000	Ο κ. Πέτρος Οικονόμου για τους γενικούς σκοπούς	1000
Ο κ. Πέτρος Φίλης από Η.Π.Α. όμοιος	7.500	Η κυρία Αννίκα Γκαναβία, όπως πάντα για τους γενικούς σκοπούς	3000
Ο κ. Παν. Νούσιος για το Δελτίο	1000	Ο κ. Ίωάν. Παύλος για το Δελτίο	1000
Ο κ. Ίωάν. Δαμπολιάς όμοιος	1000	Η κυρία Όλγα Πίκου όμοιος	2000
Ο κ. Λάζαρος Ζώτος όμοιος	7000	Ο κ. Λουκάς Μάης, όπως πάντα για τη στήριξη του έργου της Έταιρείας	5000
Ο κ. Κων. Δέδες, όμοιος	1000	Ο κ. Στέφ. Μπότσιος για το Δελτίο	2000
Ο κ. Διον. Φίλιππας όμοιος	1500	Ο κ. Γεώργ. Αγγελής όμοιος	1000
Ο κ. Κώστας Κατραπάνης όμοιος	1000	Ο κ. Σόλων Τζαφέρης για τη στήριξη του έργου της Έταιρείας	5000
Ο κ. Νικόλ. Βένος, όμοιος	1000	Ο κ. Χαρ. Λεοντίδης για το Δελτίο	2000
Η κυρία Εύαγ. Σούδη όμοιος	1000	Ο κ. Σπύρος Μήστρης όμοιος	1000
Ο κ. Σωτήρ. Κούνδουρος όμοιος	2000	Ο κ. Ανδρ. Χριστάνης όμοιος	1000
Ο κ. Ίωάν. Κέντρος όμοιος	1000	Ο κ. Ίωάν. Μπαρόπουλος όμοιος	1000
Ο κ. Λάζαρος Αθανασιάδης όμοιος	2000	Η κυρία Πρωί Δόξα όμοιος	1000
Ο κ. Κων. Τζαβέλας ενίσχυσιν του Δελτίου	3900	Ο Πρόεδρος κ. Ίωάν. Λώλης για το Δελτίο	2000
Ο Σύλλογος Φιλιππιδιωτών όμοιος	4000	Ο κ. Παν. Βάγιας όμοιος	1500
Ο κ. Ανδρ. Καρζής όμοιος	1560	Η κυρία Μαίρη Ρέσσου Κιουρτσιδάκη όμοιος	1000
Ο κ. Θεόδ. Καρδούνης για τους γενικούς σκοπούς	2000	Ο δικηγόρος κ. Πάνος Σιοίτης για τη στήριξη του έργου της Έταιρείας	5000
Ο Ιατρός κ. Κων. Χατζής για το Δελτίο	1500		
Ο Αθαν. Λάμπας για το Δελτίο	1000		
Ο κ. Γεώργ. Τσομιάνης όμοιος	1500		
Ο κ. Κώστας Σίμος για τους γενικωτέρους σκοπούς	3000		

ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΣ - ΕΠΙΤΑΦΙΑ ΛΗΚΥΘΟΣ

ΜΝΗΜΗ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ

Στους πνευματικούς σκοπούς τῆς Ἑταιρείας εἶναι ἡ ἀπονομή τιμῆς στή μνήμη θανόντων Ἑπειρωτῶν. Αἰωνία ἡ μνήμη τους. Κατὰ τὸν μῆνα αὐτὸν μᾶς ἐστάλησαν οἱ ἐπόμενες δωρεές.

Ὁ κ. Σωτήρ. Σωτηρίου στή μνήμη τῆς ἀδελφῆς του Μαρίας Μηλιώγη	3000	μη τοῦ ἀντιστρατήγου Σωτηρίου Ἀναγνωστοπούλου	5000
Ὁ γιατρὸς κ. Βασίλ. Πανατζῆς στή μνήμη τῶν Γονέων του Νικολάου καὶ Κλεοπάτρας	3000	Ἡ Ἰωαννίτισσα κυρία Λήδα Καζαντζῆ εὐεργέτης τῆς Ἑταιρείας, ὅπως κατ' ἔτος, στή μνήμη τῆς ἀδελφῆς της Ἀλεξάνδρας	10.000
Ὁ κ. Κων. Μπαμπόπουλος στή μνήμη τοῦ ἐξαδέλφου του Θεοδώρου Κηρύκου	2000	Ἡ κυρία Σοφία Τρίμιμη στή μνήμη τῆς Ἑλένης Ἀναγνωστοπούλου	5000
Ὁ ἰατρὸς κ. Γεώργ. Σιωμάλας στή μνήμη τῶν Γονέων του Κωνσταντίνου καὶ Βασιλικῆς τῆς συζύγου Ντάλιας καὶ τῆς ἀδελφῆς του Σωτηρίας	5000	Ἡ κυρία Τίτσα Χρυσοχοΐδου στή μνήμη τῶν Γονέων της Δημητρίου καὶ Αἰκατερίνης	10.000
Ἡ κυρία Εὐφρ. Δρόσου στή μνήμη τοῦ συζύγου της Δημ. Δρόσου	2000	Ἡ κυρία Τίτσα Χρυσοχοΐδου στή μνήμη τῶν ἀδελφῶν της Φούλας (Σοφίας) καὶ Φρίξου Λαμπρίδη-Τασιολάμπρου	10.000
Ὁ Κος καὶ ἡ Κα Διοσυσίου Καλαμίτση στή μνήμη τῆς Τιτίνας Παν. Τετράδη	5000	Ἡ κυρία Ματίνα Κούνδουρου στή μνήμη τοῦ ἀληθμονήτου συζύγου της Ἀθανασίου καὶ τῶν Γονέων, Ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν συγγενῶν της	2000
Ὁ κ. Ἰωάν. Δεματάκης στή μνήμη τοῦ ἔθν. ἀγωνιστῆ Ἀθανασίου Τσεκούρα	3000	Ὁ κ. Λάμπρος Τσουμάνης στή μνήμη τοῦ Κωνσταντίνου Τσακούμη	5000
Ὁ κ. Δημ. Τσεκούρας στή μνήμη τοῦ πατέρα του Ἀθαν. Τσεκούρα	7000	Ὁ κ. Δημ. Τσεκούρας στή μνήμη τοῦ ἔθνικου ἀγωνιστῆ πατέρα του Ἀθανασίου Τσεκούρα	20.000
Ὁ Συνάδελφος κ. Κώστας Τέκτων στή μνήμη, ὅπως κατ' ἔτος, τῆς συντρόφισσάς του Ἐλευθερίας	10.000	Ὁ κ. Κων. Τζαβέλας διὰ χειρὸς Ἀλεξ. Τσουκανέλη στή μνήμη τοῦ ἄρτι ἀποβιώσαντος ἀδελφοῦ του Γεωργίου Τζαβέλα, εἰς ἐνίσχυσιν τῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας	7800
Ὁ κ. Σωτήρης καὶ ἡ κυρία Κατίνα Σωτηρ. Σωτηρίου στή μνήμη τοῦ ἀληθμονήτου ἀδελφοῦ τους Θεοφάνη Σωτηρίου	5000		
Ὁ κ. Ἰωάν. Ρηγανάκος στή μνήμη			

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Τρεις σύγχρονοι «φιλογενείς» Ήπειρώτες κατέγραψαν στα προχωρημένα τους χρόνια τόν πνευματικό τους μόχθο. Έτίμησαν με την έμπιστοσύνη τους, σάν πνευματικό καταφύγιο, την Ήπειρωτική Έταιρεία και τόν έμπιστεύτηκαν σ' αυτήν. Και όχι μόνο αυτό. Κατέθεσαν και τη δαπάνη τής έκδόσεως σέ βιβλία, ώστε νά χαροῦν έν ζωή τόν τρύγο του μόχθου τους. Καί έγινε ίλεως ό Κύ-

ριος και τό έργο ήρθε «εις πέρας».

Και τά τέσσερα βιβλία αναφέρονται στην Ιστορία, τούς θρύλους και στην «άναπαραχθεΐσα» ζωή του Ήπειρωτικού Λαού. Είναι έκτός έμπορίου. Τά έσοδα από την πώλησή τους μπαίνουν στην Έταιρεία και γίνονται πάλι πνευματικό έργο. Είναι μιá πρόκληση πρὸς τούς πνευματικούς Ήπειρώτες νά ένισχύσουν με την άγορά την Έταιρεία.

α.χ.μ.

Άθανασίου Δ. Τσεκούρα : Άπό του 98ου Ύψώματος. Άναμνήσεις Ήπειρώτου Άγωνι-

στοῦ. Άθήνα 1979. Στα ένενήντα όκτώ του χρόνια ό μακαρίτης (πέθανε στα 105) Άθαν. Τσεκούρας με ξάστερο μυαλό και έκπληκτική άφηγηματικότητα ύπαγορεύει τις άναμνήσεις μιās πολυκύμαντης ζωής άνελισσομένης στο πρώτο τέταρτο του αιώνα, πού μάς φεύγει.

Πολυσέλιδη έκδοση με σπάνιες εικόνες. Δρχ. 1.200

Γιώργου Δ. Κούνδουρου : Άλλοτινά κι άξέστα. Άθήνα, 1985. Ιστορία, θρύλοι, διηγήματα με βάση την Πόβλα και τη ζωή του συγγραφέα, πού στις σελίδες του κάθε Ήπειρώτης θά άναγνωρίσει τό δικό του είδωλο. Ύπόδειγμα Ήπειρωτικού λαϊκού λόγου. Δρχ. 600.

Κων. Ι. Φωτόπουλου:
Τὰ Γιάννινα. Οί μαχα-
λάδες, τὰ σοκάκια καὶ
τὰ τοπωνύμιά τους με-
τὶς ἱστορικές καὶ λαο-
γραφικές παραδόσεις
κι ἀνέκδοτα. Ἀθήνα
1986.

Ἡ γεωγραφία τῆς παλιᾶς πόλης
(τουρκόπολης) πνευματικῆς πρω-
τεύουσας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ,
«πρώτης στὰ γράμματα καὶ στὰ
γρόσια», γραμμένη μὲ χάρη
καὶ γλαφυρότητα. Δρχ. 300

Γιώργου Δ. Κούνδου-
ρου: Ἡ Πόβλα τῆς Μουρ-
γκάνας κι ὁ εὐεργέτης
Σπύρος Στ. Τσίγκος. Ἐ-
να χωριὸ ξαναγεννιέ-
ται. Ἀθήνα 1986.

Τὸ χρονικὸ τῆς ἀνάπλασης τῆς
Πόβλας ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Εὐεργέ-
του καὶ τοῦ «σκεύους ἐκλογῆς» συγ-
γραφέα συγγενῆ του γραμμένο μέ-
ρα μὲ τὴν ἡμέρα στὰ μεταπολεμι-
κὰ χρόνια, μὲ ἱστορικές καὶ λαο-
γραφικές παρεκμβάσεις ἀπὸ τὸ γε-
νικότερο χῶρο. Δρχ. 1000

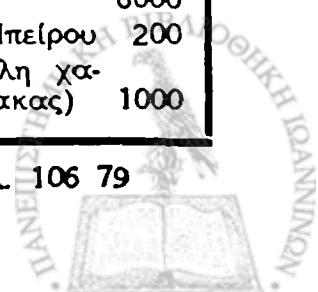
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ»

	ΔΡΧ		ΔΡΧ
1. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ: Σπυρίδων Λάμπρος, Α' έκδοσις 1961, Β' έκδοσις 1967	250	19. ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ο 'Αλή πασάς από την άλλη πλευρά, 1968	300
2. ΣΠΥΡ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ — ΛΛ. ΒΑΜΒΕΤΣΟΥ — ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ — Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Σπυρίδων Βλάχος, ό από 'Ιωαννίνων 1961, Β' έκδοσις 1970	350	20. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Γ. Καστριώτης (Σκεντέρμπεης) 1968	300
3. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ: Δημήτριος Σ. Μπαλάνας, Α' έκδοσις 1961, Β' έκδοσις 1963	250	21. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Ηπειρος και Λακωνία. ('Από την Σπλάντζα έως τον Αυτόνομακόν 'Αγώνα 1914), 1968	250
4. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Η συμβολή της 'Ηπείρου εις τούς άγώνας ύπέρ της 'Ελευθερίας, 1963, Β' έκδοσις 1970	250	22. ΠΑΝΑΓ. ΓΡ. ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: Τά 'Εθνικά Κληροδοτήματα και αι πρόσ αιτά ύποχρεώσεις της Πολιτείας, 1968	250
5. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Ο μύθος της άλθανικής συμβολής εις την άνεξαρτησίαν της 'Ελλάδος, 1963	450	23. ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ : Λορέντζος Μαβίλης, ό ήρωας του Δρίσκου, 1969	250
6. ΙΩΑΝ. ΕΞΑΡΧΟΥ: 'Ο οικονομικός προγραμματισμός του ήπειρωτικού χώρου, 1963	200	24. ΔΗΜ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ : 'Η 'Απελευθέρωσις των 'Ιωαννίνων, 1969	300
7. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Γεώργιος Χατζής - Πελλερέν, ό 'Ηπειρώτης άγωνιστής, ό δημοσιογράφος, ό ποιητής, 1964	250	25. ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ιωάννης Βηλαράς, ό 'Ηπειρώτης Ιατροφιλόσοφος, ποιητής και λόγιος, 1969	300
8. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Χρ. Χρηστοβασιλής, ό διηγηματογράφος, ό λαογράφος, ό πατριώτης, 1965	300	26. ΖΗΣΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ: Σπύρος Χασιώτης, ό 'Ηπειρώτης πατήρ της Γεωργίας, 1969	250
9. ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ Ι. ΚΑΚΟΥΡΗ: Θάνατος - 'Ανάστασις σέ μαγικο - θρησκευτικά «δρώμενα» της λαϊκής λατρείας της 'Ηπείρου, 1965	350	27. ΒΑΣΙΛΗ ΚΡΑΨΙΤΗ: Τό νόημα του Σουλίου, 1969	250
10. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ιωάννης Κωλέττης, ό 'Ηπειρώτης Πρωθυπουργός, 1966	300	28. ΒΙΒΗΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: 'Η Κοινωνική Πολιτική και οι 'Ηπειρώται 'Εθνικοί Εύεργέται, 1970	250
11. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Η Ξενιτειά και τό δημοτικό τραγούδι, 1966, Β' έκδοσις, 1970	250	29. Κ. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ: Αι 'Ηπειρώτισσαι εις τούς έθνικούς άγώνας, 1970	250
12. ΝΙΚΟΛ. ΤΣΑΚΑ: Πάργα, 1966	250	30. ΙΩΑΝ. ΒΟΓΑ: 'Η θέσις του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος, 1970	300
13. ΚΩΝ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ: Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, 1966	1000	31. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : 'Ηπειρώται δημοσιογράφοι στή Ρουμανία. Θωμάς, Πασχίδης, 1970	300
14. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Δροσουλίτες, 'Ηπειρος, Κρήτη, 1967	250	32. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Απόστολος 'Αρασάκης και ή Φιλεκπαιδευτική 'Εταιρεία, 1970	300
15. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ο Γεώργιος Σταύρου και ή 'Εθνική Τράπεζα, 1967	250	33. ΙΩΑΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ: 'Η πνευματική κατάσταση στα Γιάννινα στις άρχές του 19ου αιώνα, όπως την είδαν οι ξένοι περιηγηταί, 1971	250
16. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Αγγελική Χατζημιχάλη και ή 'Ηπειρωτική λαϊκή τέχνη, 1967	300	34. ΑΘΑΝ ΣΟΥΡΑ . 'Η συμβολή των 'Αδελφών Ριζάρη εις την έπανάστασιν του 1821, 1972	300
17. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : 'Ηπειρώται εις την Ρουμανίαν (Α' και Β') 1967	300	35. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Κομπογιαννίτες, Μασουκάδες Βοϊξασκοικμένοι αυτοδιδασκτοι	300
18. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Σχολεία και Διδάσκαλοι του			

	ΔΡΧ.		ΔΡΧ.
τροί άπ' τό Ζαγορί τής Ήπειρου, 1972	300	55. ΓΙΩΡ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ: *Αλ- λοτινά κι άξέχαστα, 1985	600
36. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : Ήπειρώται δημοσογράφοι στή Ρουμανία, Σπ. Σίμος - Ζαχ Σαρδέλλης κλπ., 1973	300	56. ΓΙΩΡ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ : Ή Πόβλα τής Μουργκάνας, κι ο εύεργέτης Σπ. Τσίγκος, 1986	1000
37. ΓΡΗΓ. ΓΚΙΖΕΛΗ: Ή λειτουργία των Βορειοηπειρωτικών τρα- γουδιών τής άγάπης, 1973	250	57. ΚΩΣΤΑ Ι. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Τά Γιάννινα, 1986	500
38. Γ. Θ. ΜΑΡΑΖΙΩΤΗ: *Ο Ήπει- ρώτης *Εθναπόστολος Πέτρος Ήπίτης, 1973.	300	58. ΕΚΘΕΣΙΣ Γενομένων Ζημιών τής έχθρικής Κατοχής 1941-44	600
39. Β. Γ. ΒΕΤΣΟΠΟΥΛΟΥ: *Ο γά- μος στήν Πυροόγανη τά πα- λιά τά χρόνια, 1973	400	ΔΕΛΤΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ -Πλήρης Σειρά του Δελτίου Τεύχη 1-Τ41 = 26.200	
40. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Λαϊκή άρχιτεκτονική. Ήπειρώ- τες μαστόροι και γεφύρια, 1973	800	Β' ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	
41. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: *Αγώνες έλευθερίας, 1973	400	1. ΑΚΡΟΚΕΡΑΥΝΙΟΥ: Τό λυκό- φως των θεών στήν *Αλβανία	300
42. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ: Χρι- στόδουλος Κλονάρης, Ζαγορί- της, 1975	250	2. Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ: *Όσα έγρα- ψα στο Μοναστήρι	600
43. ΕΥΑΓΓ. Κ. ΔΗΜΟΠΡΟΥΛΟΥ : Παραλειπόμενα και κατάλοιπα του παναρχαίου πρώτου έν Ή- πειρώ Μαντείου Δωδώνης, 1975	250	3. Ν. ΓΟΥΖΕΡΙ: Βαθειές κι ανά- λαφρες πνοές	100
44. ΕΜΜ. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ : Ή Ήπειρος και τό Είκοσιέννα, 1975	300	4. Σ. ΔΑΚΑΡΗ: *Οδηγός Νήσου Ήωαννίνων	300
45. ΔΗΜ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ: *Ο Πα- ροικιακός λόγος των Ήπειρω- τών, 1976	400	5. Κ. ΚΑΖΑΝΤΖΗ: Τά σκλαβωμέ- να Γιάννινα	400
46. ΠΑΥΛΟΥ Γ. ΔΕΛΑΠΟΡΤΑ : Μνήμη Γεωργίου Γκάγκου, 1977	250	6. Χ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ: Ή Ήπει- ρος προμαχοῦσα (έξαντλημένο)	
47. ΑΘΑΝΑΣ. ΚΙΤΣΟΥ: Θεσπρω- τική Γή, 1977	250	7. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Μικρά *Ασία	300
48. ΑΛΕΞ. Σ. ΤΣΟΥΚΑΝΕΛΗ: Χα- ράλαμπος Κατσιμητρος, Πρό- μαχος τής Ήπειρου, 1978	500	8. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: *Ισπα- νοί - *Ελληνες	300
49. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ: *Ιωάν- νης Λαμπριδης, 1979	350	9. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Τιμητική έκδήλωση	150
50. ΑΘΑΝ. Δ. ΤΣΕΚΟΥΡΑ: *Από του 98ου ύψώματος. *Αναμνή- σεις Ήπειρώτου *Αγωνιστου, 1979	1200	10. Κ. ΝΤΟΥΛΑ: Πίσεις - *Υποπίε- σεις	200
51. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΑΒΑΛΑ : Μία σκιαγραφία του *Αλή Πασά και του Κράτους του, 1980	300	11. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Εύεργέτες - Δωρητές Ζαγορίου	200
52. ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΚΙΤΣΟΥ - ΠΙ- ΤΟΥΛΗ: *Εκδότες και Τυπογρά- φοι τής Τουρκοκρατίας, 1980	250	12. Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Ή *Εκκλη- σία τής Ήπειρου	600
53. Ε. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ: Σούλι - Σουλιώται, 1983	300	13. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Ή πρα- γματική ειικών τής έν *Αλβανία *Εθν, *Ελληνικής Μειονότητας	250
54. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ : Κώ- στας Γκράτζιος, 1983	350	14. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ: Κοντσιώτικα	1500
		15. Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ: Ή Πι- νακοθήκη Ήωαννίνων	250
		16. Χ. ΧΑΒΕΛΑ: Γεν. Βιολογίας άπλά στοιχεία	100
		17. Χ. ΧΑΒΕΛΑ: *Ο Ούρανός	100
		18. Σ. ΧΙΛΙΑΔΑΚΗ: Ταξίδια στήν Ήπειρο	500
		19. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ: *Απαντα(Τό- μοι 5)	6000
		α.-Α. ΖΩΙΔΟΥ: Χάρτης Ήπειρου	200
		β.-Γ. ΔΟΥΡΔΟΥΦΗ: Μεγάλη χα- ράδρα του Βίκου (Πίνακας)	1000

ΓΡΑΦΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ: ΑΘΗΝΑ, Μαυρομιχάλη 7, Κ.Α. 106 79
Τηλ. 36.21.651 - 63.99.783.

Ακόμα μία πρωτιά...

Στην πιο δύσκολη αγορά του
κόσμου, στην Αμερική, η MISKO
διακρίθηκε άλλη μια φορά
κερδίζοντας τον Οχτώμοιο του
'86 το «ΧΡΥΣΟ ΑΓΓΑΛΑ
ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ».
Αυτό είναι το λιμπίο οριζόντιο
μύσα στα τελευταία πέντε χρό-
νια. Έτσι τα 54 οριζόντια που
είχε μέχρι σήμερα, γίνονται 55.
Δεν είναι τυχαίο ότι η MISKO
κέρδιζε παντού πρωτίως. Είναι
θέμα ποιότητας.

MISKO

AMERICA AWARD 1986

MISKO PASTER INDUSTRY,
S.A.

